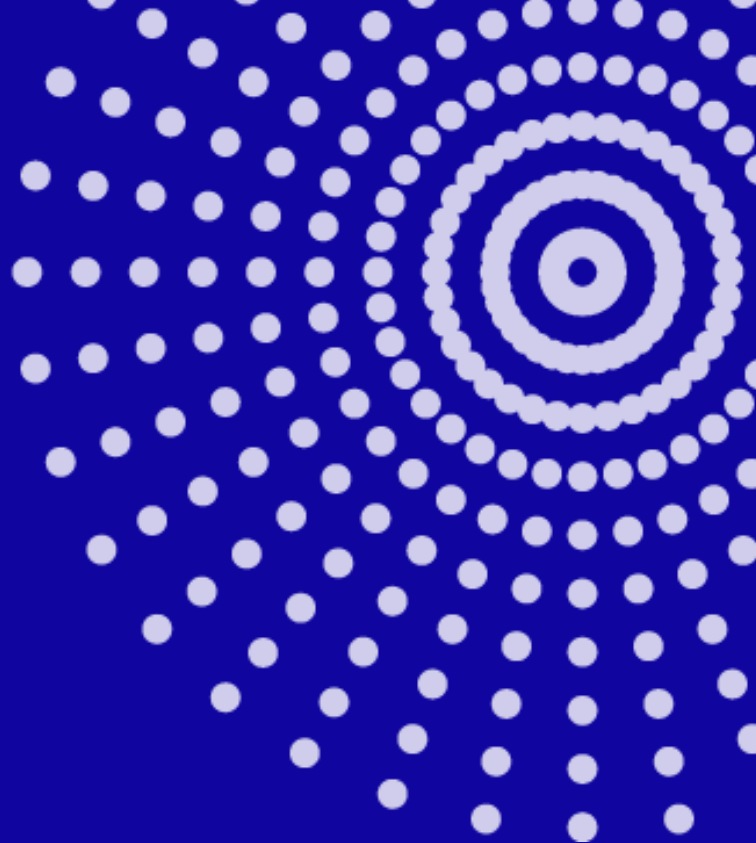

Tervise
Arengu
Instituut

Alkohoolsete jookide kaugmüügi testostlemise metoodika ja tulemused

2024. aasta uuringu kokkuvõte

Tallinn 2024

Alkohoolsete jookide kaugmüügi testostlemise metoodika ja tulemused

2024. aasta uuringu kokkuvõte

Tiina Kuusik,
Triin Mäll,
Anneli Sammel,
Krista Tarlap,
Rainer Reile

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on olla teaduspõhiste tervislike valikute kujundaja.

Retsensent: Esta Kaal

Väljaande andmete kasutamisel viidata allikale.

Soovitav viide käesolevale väljaandele: Kuusik T, Mäll T, Sammel A, Tarlap K, Reile R. Alkohoolsete jookide kaugmüügi testostlemise metoodika ja tulemused. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.

ISBN 978-9949-666-60-7 (pdf)

Sisukord

Mõisted	5
Lühikokkuvõte	7
1 Uuringu taust	9
2 Metoodika	11
2.1 Alkoholi kaugmüügi praktikate ülevaate koostamine	11
2.2 Testostlemise uuringu valim	12
2.3 Testostlejate leidmine ja juhendamine	14
2.4 Testostude sooritamise	14
2.5 Andmete analüüs	17
3 Uuringu tulemused	18
3.1 Tellimuse esitamine	18
3.2 Tellimuse kättesaamine	18
3.3 Tulemused piirkondade lõikes	21
3.4 Tulemused poe tüüpide lõikes	21
3.5 Tulemused tellimisplatvormide lõikes	22
3.6 Tulemused tarneviisi lõikes	23
3.7 Tulemused alkoholi tüüpide lõikes	23
3.8 Tulemused sõltuvalt tellimuse kogusest	24
3.9 Tulemused sõltuvalt paki markeeringust	25
4 Tulemuste kokkuvõte	26
5 Järeldused	28
Kasutatud kirjandus	29
Lisad	30
Lisa 1. Ettevõtete küsitluse kokkuvõte	30
Lisa 2. Testostude arv valimikihtide järgi	31
Lisa 3. Testostlemisel vanust tuvastamata kätte saadud tellimused tarneviisi lõikes	32
Lisa 4. Testostlejate juhised	33
Lisa 5. Alkohoolsete jookide üleandmise protokoll	38
Lisa 6. Tellimise järgselt täidetav ankeet testostlejale	39
Lisa 7. Tellimuse kättesaamise järgselt täidetav ankeet testostlejale	42

Joonised

Joonis 1. Testostude üldjaotus.....	19
Joonis 2. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%).....	19
Joonis 3. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja piirkonna järgi.....	21
Joonis 4. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja poe tüübi järgi.....	22
Joonis 5. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja tellimise platvormi järgi.....	23
Joonis 6. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi järgi.....	23
Joonis 7. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja alkoholi tüübi järgi.....	24

Mõisted

Alkohoolne jook

Jook etanoolisisaldusega üle 0,5 mahuprotsendi ja muu joomiseks mõeldud vedelik etanoolisisaldusega üle 1,2 mahuprotsendi.

Dokumendi küsimise määr

Uuringu primaarne näitaja.

Kange alkohoolne jook

Jook etanoolisisaldusega üle 22 mahuprotsendi, käesolevas uuringus jook kangusega $\geq 30\%$.

Kaugmüük

Käesolevas uuringus müügitehing, kus kaupa (alkoholi) müüdi tehniliste lahenduste kaudu ehk tehingu sooritamisel ei viibinud ostja füüsiliselt kaupleja ruumides.

Lahja alkohoolne jook

Jook etanoolisisaldusega kuni 22 mahuprotsenti; käesolevas uuringus jook kangusega $< 6\%$.

Paki markeering

Tellimuse pakendil olev märgistus, mis viitab, et tegu on tootega, mis vajab piisava vanuse tuvastamist.

Piirkond

Käesolevas uuringus Tallinn ja Harjumaa.

Poe tüüp

Käesolevas uuringus jagunesid poed tavapoodideks, spetsiaalseteks alkoholipoodideks ja rakenduse omapoodideks. Tavapoodideks loeti poed, kus müüdi lisaks alkoholile ka toidu- ja muid esmatarbekaupu. Spetsiaalseteks alkoholipoodideks loeti poed, mille peamine suund oli alkohoolsed joogid. Rakenduse omapoodideks loeti poed, mida ei ole võimalik füüsiliselt külastada, aga kust saab tellida ainult vastava rakenduse platvormilt.

Rakendus

Veebiplatvorm, mille kaudu oli käesolevas uuringus võimalik tellida alkohoolseid jooke. Käesolevas uuringus Wolt või Bolt Food.

Tarneviis

Käesolevas uuringus võis tarneviisiks olla e-poe kullerteenus, rakenduse kullerteenus või paki-automaadi teenus.

Tellimuse kogus

Ostu kogus (lahja alkoholi puhul vahemikus 4–6 toodet, veini või kange alkoholi puhul 1–2 toodet).

Testost

Ost, mille eesmärk oli käesolevas uuringus hinnata, kuivõrd kättesaadav on alkohol noortele, ning mida viisid läbi testostlejad.

Testostleja	18–19-aastane noor, kes sooritas antud uuringus testoste ette antud juhendi järgi.
Tootegrupp	Veinipoe tüübi puhul vein ($\leq 14\%$, hind ≤ 10 €), teiste poetüüpide puhul juhuslikustatult kas lahja alkohol (maht 0,33–0,5 l; kangus $< 6\%$, hind ≤ 2 €) või kange alkohol (maht 0,3–0,5 l; kangus $\geq 30\%$; hind ≤ 10 €).
Vein	Viinamarjamahla kääritamisel saadud alkoholne jook etanoolisisaldusega üle 8 mahuprotsendi.

Lühikokkuvõte

Kuigi alkoholi kaugmüük lihtsustab toodete kättesaadavust, mis võib omakorda suurendada alkoholi tarvitamisega seotud kahjusid alaealistele, ei ole seni Eestis hinnatud alkoholi kättesaadavust alaealistele kaugmüügi meetodite abil. Seetõttu viis Tervise Arengu Instituut 2024. aastal Sotsiaalministeeriumi tellimusel esimest korda läbi kaugmüügi meetodil alkoholsete jookide testostlemise uuringu. Uuringu eesmärk oli töötada välja alkoholsete jookide kaugmüügi testostlemise metoodika ning koguda esmaseid andmeid alkoholi alaealistele kättesaadavuse kohta kaugmüügi võimaluste abil.

Testostlemise uuringu analüüsiüksuseks oli testost ning uuringu esmaseks tulemiks testostudel isikut tõendava dokumendi küsimise määr.

Uuringuks kaardistati alkoholsete jookide kaugmüügikohad veebiotsingute abil (märksõnaotsing nii Google'i otsingumootoris kui Wolti ja Bolt Foodi rakenduses). Kokku registreeriti 50 ettevõtet, mis jaotati kolme gruppi: tavapoed ($n = 12$), spetsiaalsed alkoholipoed ($n = 36$) ning Wolti ja Bolt Foodi rakenduse omapoed ($n = 2$). Avaandmete põhjal kirjeldati iga kirje taustaandmed ning kasutatavad alkoholi kaugmüügi meetodid. Et saada täiendavat infot alkoholi kaugmüügi praktikatest, viidi kaardistatud ettevõtete seas augustis 2024 läbi küsitlusuuring, mille tulemuste põhjal täiendati testostlemise uuringu protseduure.

Valimi suuruseks määrati 110 testostu. Rahvastikujaotusest lähtuvalt jagati kavandatud valim kahte ossa: 77 (70%) testostu kavandati Tallinnas ja 33 (30%) Harjumaal. Kihitatud juhuvalim koostati kaardistatud, alkoholi kaugmüüki pakkuvate ettevõtete põhjal, randomiseerides igale testostule esmalt poe tüübi (tava-/alkoholi-/rakenduse omapood) ja tarnemeetodi (Wolti kuller/Bolt Foodi kuller/e-poe kuller/pakiautomaat). Seejärel randomiseeriti neile vastav ostukoht (poe nimi), ostetav toode ja kogus ning testostleja number.

Testoste sooritasid 18–19-aastased noored (kokku 7 testostlejat). Testostleja ülesanne oli tellida vastavalt valimikirjele etteantud ostukohast ja meetodil alkoholi, võtta tellimus selle saabumisel vastu, dokumenteerida testost ankeedis ning anda ostetud alkohol üle uuringumeeskonnale. Uuringu tarvis koostati eri etappide kohta vajalikud juhendmaterjalid ja protsessikirjeldused.

Alkohol koguti kõigi testostlejate käest peale testostude sooritamist kokku ning hävitati. Andmete analüüsis on müügikohad anonüümsed ja tulemused esitatud üldistatult. Testostlemise uuring toimus perioodil august–september 2024.

Kokku toimetati kohale 91 ostu, millest 59 (65%) Tallinnas ja 32 (35%) Harjumaal. Alkoholi üleandmine vanust tuvastamata toimus kokku 74 testostu puhul (81%). Vanust tuvastamata ei olnud võimalik tellimust kätte saada 17 testostu puhul (19%).

Kaugmüügist ostetud alkoholi kohaletoimetamiseks kasutati kullermeetodit 64 testostu puhul ehk 70%-l kohale toimetatud testostudest.

Kuller ei küsinud dokumenti 84%-l testostudest. Kuller andis tellimuse üle, hoolimata dokumendi puudumisest, 87%-l testostudest, keelduti 13%-l juhtudest.

Teostatud testostudest 27 (30%) puhul kasutati tarneks pakiautomaadi meetodit. Pakiautomaati tehtud testostudest saadi tellimus kätte vanust tuvastamata 67%-l juhtudest. Autentimine kas ID-kaardiga (26%) või muul meetodil (nt Smart-ID; 7%) oli seega kasutusel vaid igal kolmandal testostul.

Pilootuuringu tulemused osutavad, et alkoholi kaugmüügi korraldus Eestis on väheselt reguleeritud, mistõttu ettevõtted saavad alkoholi müügil ja transpordil kasutada valikuliselt erineva rangusega meetmeid alaealistele alkoholi kättesaadavuse tõkestamisel. Selle tulemusel on alkohol alaealistele läbi kaugmüügi tõenäoliselt kergesti kättesaadav.

1 Uuringu taust

Eestis on alla 18-aastastele alkohoolsete jookide müümine või üleandmine seadusega keelatud [1]. Alkohoolsete jookide tarvitamine noores eas mõjutab aju arengut ning on seotud mitmete terviseriskidega, sh sõltuvushäire kujunemisega hilisemas eas. Kuigi Eesti noorte seas on alkoholitarvitamine ajas vähenenud, on see endiselt probleem – 2022. aasta kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu andmetel tarvitab kümnendik 15-aastastest alkoholi kuus kolmel või enamal päeval [2]. Alkohol on Eestis kergesti kättesaadav. Eesti Konjunkturiinstituudi küsitluse järgi võis 2022. aastal 88% vastanutest hankida alkoholi oma elukoha lähedusest kuni kümne minutiga ning vaid 1%-l elanikest kuluks lähimasse alkoholi müügikohta jõudmiseks enam kui pool tundi [3]. Kuigi enamik Eesti inimestest ostab alkoholi jae- või hulgimüügist, siis TAI 2022. aasta uuringule „Elanike hoiakud ja arvamused alkoholitarvitamisest“ [4] vastanutest 10% olid tellinud vähemalt korra alkoholi ka veebipoest ja/või toidukulleriga viimase 12 kuu jooksul.

Alkoholi kaugmüük lihtsustab toodete kättesaadavust ja võib seeläbi suurendada alkoholi tarvitamisega seotud kahjusid, mõjutades nii tarvitamist alaealiste seas kui ka alkoholi liigtarvitamist [5–7]. Alkoholi tellimine kaugmüügi teel erineb tavaostust nii ostu konteksti kui kauba kättesaamise viisi järgi – tavaolukorrale omane ostja ja teenindaja vahetu kontakt puudub ning ostja dokumendi kontrollimiseks peab seda tegema ostu üleandmisel kuller või pakiautomaadi teenusepakkuja. Alkoholi kaugmüük võib nii otseselt kui kaudselt mõjutada alkoholi kättesaadavust, seda eelkõige põhjustel, et ostja vanuse tuvastamine ei ole hästi korraldatud, puudub kolmanda osapoole (kullerteenuse pakkuja) vastutus, alkoholi kättesaamiseks ei pea kodust lahkuma ning tellimus toimetatakse kiiresti kohale. Colberti jt 2021 ülevaateartiklis [8] leiti, et käsitletud 77 ingliskeelsest administratiivsest piirkonnast enamikes on alkoholi kaugmüük ja koju toimetamine lubatud, kuid vastavad regulatsioonid ja standardid varieerusid oluliselt, olles alkoholi kättesaadavuse piiramiseks noorte seas ebapiisavad.

Üks viis alkoholi kättesaadavuse hindamisel on testostlemise uuringute (*mystery shopping*) läbiviimine. Testostlemise uuringud on osaluseksperimendi meetodil läbi viidud uuringud, kus asutust külastav testostleja esineb tavakliendina, et kontrollida, kuidas kaupu või teenuseid müüakse. Alkohoolsete jookide testostlemise uuringuid on võimalik kasutada erinevates keskkondades (nt tavakauplused, toitlustusasutused, meelelahutusasutused jms), aga ka erinevat tüüpi testostlejatega (nt alaealisi kliente kehastavate täisealiste noortega või joobes kliente kehastavate näitlejatega).

Alkohoolsete jookide testostlemise uuringute eesmärk on hinnata alkoholi kättesaadavust alla 18-aastaste noorte seas. Testostlemise puhul on tegu eelkõige olukorra seirega, milles hinnatakse kuivõrd lihtne või keeruline on noortel alkoholi osta isikut tõendavat dokumenti näitamata, kuid konkreetsetele teenindajale või ostukohale tähelepanu pööramine ei ole uuringu eesmärk. Alkohoolsete jookide testostlemine ei ole järelevalvetegevus ning õigusrikkumist toime ei panda. Kõik uuringus osalevad testostlejad peavad olema täisealised. Testostlemise uuringute tulemused aitavad sõnastada teadmuspõhiseid ettepanekuid ning sekkumisi olukorra parandamiseks.

Alkoholi kaugmüügi testostlemise uuringuid leiab teaduskirjandusest vähe. Austraalia kaugmüügi testostlemise uuringu [9] tulemused näitasid, et enam kui 20% testostudest (24% Perthis ja 21% Geelongis) anti üle saaja vanust tuvastamata. Võrdluseks varasemas, 2013. aastal Hollandis läbiviidud uuringus [7] ei küsitud isikut tõendavat dokumenti ühelgi korral 21-st alkoholi kaugtellimusest.

Tervise Arengu Instituut on alkohoolsete jookide testostlemise uuringuid viinud läbi alates 2011. aastast. Varasemad jaekaubanduses ja toitlustusasutustes läbi viidud testostlemisuuringute tulemused näitavad, et dokumendi küsimise määr on madal. Näiteks 2022. aasta testostlemise uuringu [10] põhjal ei küsinud vanust tõendavat

dokumenti 54% teenindajatest ning dokumendi küsimise määr oli eriti madal suurte kaupluste iseteeninduskassades, kus dokumenti ei küsitud 70%-l ostudest.

Eestis ei ole varasemalt alkoholi kaugmüügi testostlemise uuringut tehtud. Kuna Eestis pakuvad kaugmüügi võimalust pea kõik suuremad poeketid ja spetsiaalsed alkoholipoed, siis on alkoholipoliitika kontekstis oluline hinnata alkoholi kaugmüügil vanusepiirangust kinnipidamist.

Käesoleva uuringu eesmärk oli töötada välja alkoholsete jookide kaugmüügi testostlemise metoodika ning koguda esmaseid andmeid alkoholi kättesaadavuse kohta alaealiste seas kaugmüügi abil. Täpsemalt oli uuringu eesmärk vastata järgnevatele uurimisküsimustele:

- 1) Milliseid aspekte tuleks arvesse võtta alkoholi kaugmüügi testostlemise uuringute planeerimisel ja läbiviimisel?
- 2) Milline on pilootuuringu läbiviimise hetkel alkoholi kättesaadavus alaealiste seas kaugmüügi abil?
- 3) Mil määral mõjutab kättesaadavust kohaletoimetamise meetod?
- 4) Mil määral mõjutab kättesaadavust ostu piirkond?
- 5) Mil määral mõjutab kättesaadavust müügikoha tüüp?
- 6) Mil määral mõjutab kättesaadavust tellimise platvorm?
- 7) Mil määral mõjutab kättesaadavust tellitava alkoholi tüüp?
- 8) Mil määral mõjutab kättesaadavust tellitava alkoholi kogus?
- 9) Mil määral mõjutab kättesaadavust kullerpaki markeering?

Uuringu viis läbi Tervise Arengu Instituut 2024. aasta juunis-oktoobris, uuringu tellis Sotsiaalministeerium.

2 Metoodika

Kuigi alkoholi kaugmüük on olemuselt jaemüük, erineb see tavapraktikast mitmes aspektis: ostja ja müüja ei ole ostu-müügi hetkel samas kohas ning kauba üleandmine võib toimuda erineval viisil ning müüja osaluseta. Sellest tulenevalt on ostja vanuse tuvastamine probleem ning võib lihtsustada alaealistel alkoholi hankimist. Samuti tähendab kaugmüügi kontekst, et testostlemise uuring vajab kohandatud metoodikat, mis võimaldaks hinnata kaugmüügi teel tellitud alkoholi kättesaadavust alaealiste seas.

Kaugmüügi kontekstile sobiliku testostlemise uuringu väljatöötamine hõlmas teaduskirjanduse otsingut teiste riikide kaugmüügi testostlemise uuringute kohta, Eestis alkoholi kaugmüüki pakkuvatest ettevõtetest ning nende alkoholi tellimise ja kohaletoimetamise praktikatest ülevaate koostamist, samuti analüüsi ning uuringu valimi põhimõtete loomist ja valimi koostamist. Kaugmüügi eripärade tõttu tuli luua ka uus testostu sooritamise ja dokumenteerimise protokoll ning vajalikud juhendmaterjalid testostlejatele.

Uuringu planeerimisel võeti arvesse järgnevaid eetilisi printsiipe:

- 1) Testostlejatele peab tagama väljaõppe ja selged juhised testostude läbiviimiseks, kuna ebaselgus juhistes võib tekitada testostlejas ebamugavust. Lisaks võib juhiste ebaselgus kaasa tuua olukorra, kus erinevad testostlejad kasutavad testostude läbiviimisel erinevat metoodikat, mis tekitab ebavõrdsuse asutuste tulemustes.
- 2) Valimisse sattunud asutustele on soovituslik anda tagasisidet, et aidata ka asutustel planeerida kaugmüügi praktikaid viisil, mis aitab tagada, et alkohol ei oleks alaealistele hõlpsasti kättesaadav.
- 3) Testostlejate heaolu tuleb toetada nende anonüümsuse tagamisega. Testostlejatele ei ole soovitatav seada kohustust testostu käigus enda identiteedi ja tellimuse eesmärki avaldada, kui see pole vajalik või kui testostleja seda ise ei soovi. Võimalusel võiks kasutada teises piirkonnad elavaid testostlejaid, kelle puhul on väiksem tõenäosus, et teenindaja või kuller teda isiklikult teab.
- 4) Uuringu planeerimisel tuleb arvesse võtta riiklikku seadusandlust. Näiteks ei tohiks kasutada testostlejatena alla 18-aastaseid isikuid, sest antud tegevus paneb testostleja olukorda, kus ta on sunnitud Eesti Vabariigi kehtivat seadusandlust rikkuma.
- 5) Testostlemisel ei tohi kahjustada seotud asutust, selle töötajaid või teisi kliente. Näiteks ei tohi testostleja jätta serveeritud või kohaletoimetatud alkoholse joogi eest maksmata ega käituda teenindaja või kulleri suhtes füüsiliselt või verbaalselt agressiivselt.

Järgnevalt kirjeldatakse uuringu kavandamise ja ettevalmistamise peamisi etappe.

2.1 Alkoholi kaugmüügi praktikate ülevaate koostamine

Eestis puudub alkoholi kaugmüüki pakkuvate ettevõtete register. Uuringuks vajalik alkoholsete jookide kaugmüügikohtade ülevaade koostati seetõttu veebiotsingute abil. Selleks tehti juunis 2024 Google'i otsingumootoris märksõnadega „alkoholi tellimine“, „alkoholi veebipood/e-pood“, „alkoholi tellimine kulleriga“, „alkoholi tellimine pakiautomaati“, „veinipood“ päring, millega leiti alkoholi kaugmüügi võimalust pakkuvad poed. Lisaks kasutati alkoholi kaugmüüki pakkuvate poodide leidmiseks Wolti ja Bolt Foodi

rakendust, kus märksõna „alkohol“ kasutades kaasati vastavat võimalust pakkuvad poed. Toitlustusasutusi, mis mh pakkusid alkoholi tellimise võimalust, uuringu eesmärgist lähtuvalt ei kaasatud.

Kokku tuvastati 50 alkoholi kaugmüüki pakkuvat ettevõtet, mis jaotati kaubavaliku alusel tavapoodideks ($n = 12$), spetsiaalseteks alkoholipoodideks ($n = 36$) ning Wolti ja Bolt Foodi rakenduse omapoodideks ($n = 2$). Tavapoodideks loeti kõik need kauplused, mis müüsid lisaks alkoholsetele jookidele ka muid toidu- või tarbekaupu. Spetsiaalseteks alkoholipoodideks märgiti poed, kelle sortimendis olid valdavalt alkohoolsed joogid. Rakenduse omapoed Wolt Market ja Bolt Market eristusid eelnevatest rakendusepõhise ligipääsu poolest. Avaandmete põhjal kirjeldati iga poe üldandmed (kontaktid, tarnepiirkond, sortiment jms) ning kasutatavad alkoholi kaugmüügi meetodid.

Et saada lisainfot alkoholi kaugmüügi praktikatest, viidi ülevaates kajastatud ettevõtete seas augustis 2024 läbi küsitlusuuring, mille tulemuste põhjal täiendati testostlemise uuringu protseduure. Küsitlusuuringus oli 14 küsimust, mis käsitlesid kaugmüügi võimaluste kasutust, tellija vanuse tuvastamise meetodeid tellimuse eri etappidel, kullerite isikut tõendava dokumendi kontrolli ning kauba tagastamise protseduure. Samuti küsiti ettevõtete esindajate arvamust alkoholi kaugmüügi mõjust alkoholi kättesaadavusele alaealiste seas ning selle vältimiseks rakendatavate meetmete kohta. Uuringukutsed saadeti 17.07.2024 (meeldetuletused 22.07.2024 ja 29.07.2024) LimeSurvey keskkonnas 50 ülevaates tuvastatud ettevõtte kontaktaadressile. Andmekogumise lõppedes 1.08.2024 oli laekunud 23 vastust (vastamismäär 46%), mille tulemuste (vt lisa 1) põhjal täiendati testostlemise uuringu protseduure.

2.2 Testostlemise uuringu valim

Testostlemise uuringu analüüsiüksuseks on testost ning uuringu esmaseks tulemiks testostudel isikut tõendava dokumendi küsimise määr. Kui varasemalt on testostlemise uuringu valimi aluseks olnud alkoholimüügiloaga ettevõtted majandusregistri alusel, siis sel korral ei olnud seda registrit võimalik kasutada, sest registris ei ole eristatud alkoholi kaugmüügi meetodil müüvaid ettevõtteid. Sellest tulenevalt lähtuti valimi koostamisel kaugmüügi praktikate ülevaates koostatud loenditest, eristades vastavalt uuringu-ülesandele Tallinnas ja Harjumaal alkoholi kaugmüüki pakkuvaid ettevõtteid.

Pilootuuringus tuli testida kaugmüügi metoodikat piiratud mahus Tallinna ja Harjumaa piirkonnas. Valimi suuruseks määrati 110 testostu, mis võimaldas anda piisava andmemahu, et hinnata alkoholi kättesaadavust alaealistele, kuid samas pakuks paindlikkust uuringu protseduuri kohandamiseks ning optimeeriks ka kulu. Lähtuvalt rahvastikujaotusest (Harjumaa elanikest elab u 70% Tallinnas ja 30% Harjumaal) jagati kavandatud valim proportsionaalselt kahte ossa: 77 testostu kavandati Tallinnas ja 33 Harjumaal.

Uuring kasutab kihitatud juhuvalimi meetodit, milles eristatakse kihtidena alkoholi kaugmüüki pakkuvate poodide tüüpi ja tarnemeetodit. Igale testostule määratakse juhuslikustatult (randomiseeritult) kiht ning seejärel kihile vastav ostukoht, tarnemeetod, ning tellimus (toode ja kogus).

Valimi koostamise aluseks on punktis 2.1. kirjeldatud alkoholi kaugmüüki pakkuvate ettevõtete ülevaade. Sellest üldkogumist jäeti välja 27 kirjet, kus oli kasutusel vaid üks tarnemeetod, poed, millel puudus koduleht, ja poed, mis ei pakkunud samal päeval kullerteenust. Erandiks olid Bolt Market ja Wolt Market, millele mitme tarnemeetodi nõuet ei rakendatud. Täiendavaks piiranguks oli pakiautomaati tellimise võimaluse ülevaate koostamisel selgunud jaotus, mille järgi on kaks peamist pakiautomaadi teenuse pakkujat Itella Smartpost ja Omniva ning seetõttu jäeti valimisse need asutused, mis pakkusid pakiautomaadi teenust neist kahest ühe keti abil. Kokku jäi üldkogumisse 23

poodi/ettevõtet, mis jaotati tüübi ja tarnemeetodi (sh konkreetset kulleri või pakiautomaadi teenust eristades) kokku 17 kihti. Valim koostati iga testostu randomiseerides järgmiselt:

1. randomiseeriti kiht (nt Tallinn/tavapood/Wolt),
2. randomiseeriti kihile ehk poe tüübile ja tarnemeetodile vastavast loendist ostukoht (poe nimi),
3. randomiseeriti ostetav toode (veinipoe tüübi puhul vein ($\leq 14\%$, hind ≤ 10 €), teiste poetüüpide puhul juhuslikustatult kas lahja alkohol (maht 0,33–0,5 l; kangus $< 6\%$, hind ≤ 2 €) või kange alkohol (maht 0,3–0,5 l; kangus $\geq 30\%$; hind ≤ 10 €),
4. randomiseeriti ostu kogus (lahja alkoholi puhul vahemikus 4–6 toodet, veini või kange alkoholi puhul 1–2 toodet).
5. randomiseeriti testostude järjenumbrid ning määrati testostleja number.

Testostlemisel tekkis olukordi, kus ei olnud võimalik teostada kõiki planeeritud testoste ette antud valimi jaotustest kinni pidades. Sellised juhud esinesid Harjumaa testostlejatel, kelle elukohta valimikirjetes olnud ettevõtted kaupa ei tarninud. Samuti esines juhuseid, kus pood ei müünud etteantud toodet, toote hind oli liiga kallis või ostukorvi minimaalse maksumuse täitumiseks pidi testostleja tellima rohkem jooke, kui algsest ettenähtud oli. Neis olukordades koostati testostude tarvis samadel põhimõtetel asenduskirjed. Valimi lõplik jaotus on esitatud lisas 2.

2.3 Testostlejate leidmine ja juhendamine

Uuringu läbiviimiseks oli vaja kaasata 18–19-aastaseid noori, kes oleksid valmis testoste sooritama Tallinnas või Harjumaal. Testostlejate kandidaatide leidmiseks kasutati asutusesisest meililisti, sest uurimismeeskond soovis vältida uuringu kavandamise avalikkuses ilmsiks tulekut, mis võinuks mõjutada testostlemise tulemust. Uuringus osalemiseks pidi noor teada andma enda huvist ning täitma ära TAI antud ankeedi. Ankeedis paluti noorel esitada enda foto veendumaks, et tegu on uuringu eesmärgist lähtuvalt eakohase välimusega noorega. Meililisti kaudu laekus 9 sooviavaldust. Nende noortega võeti kirja teel ühendust ja esitati pakkumuskutse, milles oli kirjeldatud töö sisu, ning noortel paluti saata enda töötasu soov. Pakkumuskutse esitamise tähtajaks laekus 8 vastust, millest 1 ei vastanud nõuetele. Seega jäi uuringusse 7 testostlejat: 2 noormeest ja 5 neiu.

Testostlejatele koostati testostlemise juhise (lisa 4), milles oli selgitatud uuringu eesmärki ning testostlemise protsesse. Näiteks oli välja toodud, kuidas valmistuda testostu sooritamiseks, kuidas oste sooritada ja vastu võtta ning mida teha peale kulleri lahkumist või ostu väljavõtmist pakiautomaadist. Testostlemise juhise ja uuringu tausta tutvustati testostlejatele 21.08.2024 veebis toimunud infotunnis. Lisaks tutvustati infotunnis testostude dokumenteerimiseks elektrooniliste ankeetide täitmist (vt täpsemalt ptk 2.4) ning testostlejatel oli võimalik esitada uuringut puudutavaid küsimusi. Infotund oli vabatahtlik ning sellest võttis osa 5 testostlejat. Nii juhise kui ka infotunni ettekanne ja salvestus saadeti hiljem kõigile testostlejatele.

Testostlemise protsessi haldas testostlemise koordinaator, kelle roll oli olla kontaktis testostlejatega, vastata tekkivatele küsimustele, lahendada tekkinud jooksvaid probleeme, juhendada testostlejaid ostude sooritamisel jmt. Testostlejate ja koordinaatori peamiseks suhtluskanaliks oli Facebook Messenger, kus loodi ühine grupp, kuhu liideti kõik osapooled. Suhtluskanali valik tulenes infotunnis ühiselt tehtud kokkuleppest, kus leiti nimetatud kanal olevat kõigile osapooltele sobivaim, lisaks oli testostlejatel võimalus koordinaatorile helistada.

2.4 Testostude sooritamine

Testostleja ülesanne oli tellida määratud ostukohast ja meetodil koordinaatori etteantud alkoholi tüüp ja kogus ning võtta tellimus selle saabumisel vastu, avalikustamata suhtlusolukorras oma tegevuse tegelikku eesmärki. Testoste sooritati järgnevatel viisidel: rakenduse (Wolt, Bolt Food) abil kulleriga koju tellides, e-poest pakiautomaati tellides ja e-poest kulleriga koju tellides. Valimist lähtuv ostude arv, konkreetsed ostukohad ning ostude sisu (toode ja selle kogus) edastati testostlejatele vahetult enne testostlemise perioodi algust.

Testostude sooritamise põhinõuded

Testostlejatele oli antud juhise sooritada sama poe või rakenduse ostukohtade testostud erinevatel päevadel, et vältida ostude tegeliku eesmärgi ilmsiks tulekut. Kõikide testostude meetodite puhul pidi testostleja valima odavama hinnaklassi toote või tooted, mille puhul täitus ostukorvi minimaalne maksumus. Testostlejatele oli ette antud ka ühe toote maksimaalne lubatud hind. Juhul kui testostleja sai alkohoolse joogi kätte, oli talle antud range nõue välja ostetud alkoholi mitte tarvitada. Ostetud alkohol koguti testostlejatelt peale kõikide ostude sooritamist kokku ning toodete üleandmine dokumenteeriti vastaval vormil ja kinnitati poolte allkirjadega (lisa 5).

Testostlejad pidid kõikide ostude kohta esitama ka ostuarved ja kviitungid, kus on näha tellimuse sisu ja maksumus. Need olid vajalikud nii kulude hüvitamiseks kui ka ostude kontrollimiseks ning veendumaks, et testostleja on tellinud õigeid tooteid ning ei ole tellinud lisaks ette antud tootele midagi muud. Juhul, kui kuller keeldus toote üleandmisest, pidi testostleja esitama tagasimakse kinnituse.

Uuringu läbiviimise lühikese kestuse tõttu ja kaugmüügi testostlemise eripärast tulenevalt ei kasutatud testostudel vaatlejat. Kuna testostlemised toimusid testostleja enda kodus Harjumaa ja Tallinna eri piirkondades ning testostude sooritamiseks antud kellaajavahemik oli lai (kell 10.00–22.00), oleks vaatleja kaasamine olnud komplitseeritud. Tulenevalt kaugmüügi meetodi eripärast, kus alkoholi tuli välja osta ning ostude sisu ja nende toimumine oli ostuarvete abil valideeritav ning testostlejad dokumenteerisid kogu protsessi ka ise, ei peetud vaatleja kaasamist hädavajalikuks. Kuna kaugmüügi üheks tarnemeetodiks oli ka pakiautomaat, siis sellel puhul ei oleks vaatleja kaasamine andnud lisaväärtust.

Testostude eest tasumine

Tulenevalt alkoholi kaugmüügi eripärast on toodete väljaostmine vältimatu. Uuringut planeerides arutati hinnanguline kogumaksumus ühe testostleja tehtavate testostude kohta. Soovitav oli testostude eest tasuda enda vahenditest ning uuringu korraldajad hüvitasid hiljem ostusumma. Arvestades testostlejate vanust ning majanduslikke võimalusi, pakuti vajadusel ka hüvitise ettemaksu võimalust. Seda kasutas neli testostlejat, ülejäänud sooritasid testostud enda vahenditega ning tekkinud kulud hüvitati neile hiljem.

Testostlemise protsess kaugmüügi meetodite lõikes

Testostlemise protsess erines kaugmüügi meetodite lõikes. Rakendusest (Wolt ja Bolt Food) ning e-poest tellimisel kulleriteenust kasutades oli testostlemise protsess sarnane, sest mõlemal juhul tarnis kauba kuller isiklikult. Pakiautomaadi tellimuste puhul aga esines testostlemise protsessis erinevusi. Järgnevalt on kirjeldatud testostlemise protsesse nii kulleri kui ka pakiautomaadi meetodi puhul.

Rakenduse (Wolt ja Bolt Food) ning e-poest tellimine kulleriteenusega

Testostleja pidi minema etteantud poe kodulehele või valima müügikoha rakendusest (Wolt või Bolt Food) ning tellima sealt toote(d) enda aadressile vastavalt valimis ette nähtule. Kohaletoimetamise ajaks pidi testostleja valima esimese võimaliku aja samal päeval. Juhtudel, kus müügikoht oli hetkel suletud või ei võtnud tellimusi vastu, tuli proovida testost sooritada uuesti poe lahtiolekuaegadel või esimesel tellimisvõimalusel. Juhul, kui selgus, et ostu ei olnud võimalik määratud poes sooritada (nt ei müüdud etteantud toodet, ei tarnitud testostleja aadressile), võttis testostleja ühendust uuringu koordinaatoriga ning müügikohale või tootele otsiti asendus. Tellimuse saabumisel pidi testostleja jälgima, kas kuller toimetab kauba kohale kontaktivabalt (näiteks asetab selle lihtsalt ukse taha ja lahkub) või annab kauba isiklikult üle. Juhul, kui kuller palus näha isikut tõendavat dokumenti, pidi testostleja ütlema, et isikut tõendavat dokumenti ei ole.

E-poest pakiautomaati tellimine

Testostleja pidi minema poe kodulehele ning tellima sealt toote(d) enda piirkonna Omniva või Itella Smartposti pakiautomaati (teenusepakkuja valik oli määratud valimis). Kui testostleja sai teavituse, et kaup on jõudnud pakiautomaati, pidi ta sellele järele minema. Pakiautomaadi puhul pidi testostleja jälgima, kas pakiautomaat nõuab enne paki väljastamist isiku tuvastamist. Erinevalt kauba kulleriga kohaletoimetamisest, kus dokumendi küsimisel testostleja dokumenti ei näidanud, oli testostlejale antud juhis pakiautomaadi puhul dokument siiski sisestada (kui pakiautomaat seda nõudis). See tähendab, et kõikide pakiautomaaditellimuste puhul võttis testostleja pärast isikutuvastuse nõude dokumenteerimist kauba välja. Selle põhjuseks oli soov vältida kahju või lisatöö tekitamist pakiautomaadi teenusepakkujale või müügikohale. Samuti aitas see vältida probleemseid juhuseid, kus testostleja väidab, et ei saanud tellimust kätte, kuid tegelikult sai.

Testostude dokumenteerimine

Testoste tehes pidid testostlejad täitma iga testostu kohta kaks elektroonilist ankeeti LimeSurvey keskkonnas (lisa 6 ja lisa 7). Esimene ankeet tuli täita ostu sooritamise ajal või järel ning hõlmas erinevaid ostja isiku tuvastamise, tellimuse jm tunnuseid. Näiteks pidi ankeeti märkima, kas e-poodi sisenedes või tellimust tehes küsiti kinnitust piisavale vanusele või nõuti vanuse tuvastamist ning millist toodet prooviti osta.

Teine ankeet tuli täita tellimuse kohaletoimetamise järel. Ankeeti tuli märkida andmed kauba kohaletoimetamise ja üleandmise (või sellest keeldumise), dokumendi küsimise ja kulleri käitumise kohta. Et hinnata, kas testostud olid kooskõlas noorte alkoholsete jookide eelistustega, hõlmas testostu ankeet ka hoiakuküsimusi. Eelistuste küsimine annab võimaluse edaspidistes uuringutes valida testostudeks tooted, mis kirjeldaksid võimalikult palju tavalist noort klienti.

Testostlejatelt kogutud alkoholi käitlus

Uuringumeeskond kogus kogu alkohol testostlejatelt kokku. Kõik kokku kogutud joogid loeti üle ning selle kinnitamiseks allkirjastati akt. Alkoholseid jooke hoiustati Tervise Arengu Instituudi laos. Kui kõik joogid olid kõikidelt testostlejatelt kokku kogutud, telliti vastavalt ettevõttelt alkoholi hävitamiseks teenus.

Pilootuuringu käigus tekkinud probleemid ja hinnang metoodika kohasusele

Pilootuuringu üks eesmärgi oli metoodika empiiriline testimine ning uuringu käigus esinenud tõrgete analüüs võimaldab korrigeerida edaspidise kordusuuringu protseduure. Järgnevalt on kirjeldatud pilootuuringus esinenud kitsaskohti ning nende lahendusi.

Tarnemeetoditest ülevaate koostamise tulemused ei vastanud mõnel juhul tegelikkusele ning ostude sooritamisel selgus, et mõni müügikoht siiski etteantud tarnemeetodit ei pakkunud. Erinevus avalikes allikates kirjeldatu ning tegeliku praktika vahel on ootuspärane ja seda ei olnud võimalik vältida, kuid sellistel juhtudel leiti tarnemeetodile asendus.

Mitmel juhul osutasid testostlejatele ette antud toodete piirhinnad liiga väikeseks ning oli juhuseid, kus etteantud poes ei olnud nii madala hinnaga toodet saadaval. Sellisel juhul võttis testostleja ühendust koordinaatoriga, kes andis talle juhise valida madalaima võimaliku hinnaga saadaolev toode, mis vastaks muudele seatud kriteeriumitele (tootegrupp ja kangus jmt). Osadel juhtudel oli vaja vähendada etteantud toodete arvu, et mitte ületada üheks ostuks ettenähtud piirsummat (27 eurot) või hüvitise ettemaksu summat. Samuti erines toodete kogus osadel juhtudel valimis etteantust seetõttu, et oli poode, kus ostu sooritamiseks oli sätestatud ostukorvi minimaalne maksumus ning selle täitmiseks pidi testostleja tellima ühe toote asemel mitu toodet.

Testostlejatele oli antud juhiseid valida tellimust tehes alati samal päeval kauba kohaletoimetamine (v.a pakiautomaadi puhul). Kuid oste sooritades selgus, et see ei olnud kõikidel juhtudel võimalik, ning seega oli oste, mille kuller tarnis siiski järgmistel päevadel. See oli tingitud nii testostleja asukohast kui ka kullerteenuse toimimisest ja töökorraldusest.

Testostlejad vajasisid palju juhendamist ning tekkis üksikuid olukordi, kus testostlejad ei täitnud kohustusi õigeaegselt või ei sooritanud oste nõuetekohaselt. Näiteks ei teostanud kaks testostlejat lepingus ettenähtud ajal kõiki testoste ning uuringu lühikese kestuse tõttu ei olnud võimalik testostlejaid ka asendada. See tingis olukorra, kus kõiki kavandatud testoste ei olnud võimalik teha. Ühel juhul tellis testostleja valesid tooteid vales koguses. Esines ebakõlasid ka testostlemise ankeetide täitmisel ning mitmeid detaile pidi testostlejatega täpsustama, et ebakõlad parandada. Enamikel juhtudel oli tegu pisivigadega, nt oli sisestatud vale poe nimi, toote kogus, kuupäev vmt. Kõik need ebakõlad

said testostlejatega suheldes lahendatud. Neid olukordi saab edaspidi ennetada suurema arvu testostlejate kaasamisega ning lisakoolituste korraldamisega.

2.5 Andmete analüüs

Testostlemise tulemused koguti LimeSurvey uuringukeskkonnas olnud tellimuse ja tarne ankeetide abil. Uuringuperioodi lõppedes ankeedid suleti ja moodustunud andmestik laaditi uuringukeskkonnast alla.

Järgneval andmetöötlusel liideti mõlemad ankeedid üheks andmestikuks, puhastati andmed ning arvutati vajalikud lisatunnused. Kogu andmetöötlus toimus pseudonüümitud andmetega, kus testostleja isik ega ostukoht ei ole vahetult tuvastatavad.

Andmete analüüsis on testostudena käsitletud kohaletoiimetatud tellimusi ($n = 97$). Pilootuuringu piiratud andmemahust tulenevalt kasutati tulemuste kirjeldamiseks sagedusjaotusi ja osakaale (%) ümardatuna täisarvuni, pidevtunnustel ka keskvaartust (m) ning standardhälvet (SD). Erinevuste hindamiseks kasutati χ^2 -testi ja Fisheri täpset testi. Erinevuste statistilise olulisuse nivooks valiti $\alpha = 0,05$. Juhul, kui p -väärtus jäi vahemikku 0,05–0,10, kirjeldati tulemust kui tendentsi. Andmete töötlemiseks kasutati andmetöötlusprogramme Stata 18.0, SPSS 29.0 ja Microsoft Excel.

3 Uuringu tulemused

3.1 Tellimuse esitamine

2024. aasta augustis-septembris tegid 18–19-aastased noored Tallinnas ja Harjumaal kokku 93 alkohoolsete jookide kaugmüügi testostu tellimust, millest toimetati kohale 91 tellimust.

Tallinnas toimetati kohale 59 ning Harjumaal 32 tellimust. Tavapoodidest tehti 28, spetsiaalsetest alkoholipoodidest 49 ning rakenduse poodide kaudu 14 testostu. Kohale toimetatud 91 testostust 64 tarnis kuller (tava- või rakenduse kuller) ning 27 toimetati pakiautomaati. Täpsem testostude jaotus on esitatud lisas 2.

Tellimuse esitamiseks oli vaja registreeruda isikukoodi ja/või ID-kaardiga 1 testostu (1% kõigist kohaletoimetatud testostudest) puhul, 29 testostu (32%) puhul oli vajalik registreerumisel esitada enda kontaktandmed, 50 testostu (55%) puhul ei olnud registreerimine vajalik ning 11 testostu (12%) kohta andmed puuduvad. Antud tulemusi võib mõjutada asjaolu, kui testostleja oli juba varasemalt e-poe või rakenduse kasutajaks registreerunud, nt oli antud e-poest või rakendusest toimunud mõni varasem testost või oli testostleja e-poodi või rakendust kasutanud enne testostlemist.

E-poodi või rakendusse sisenemisel oli vaja vanus sisestada 33 testostu (36%) puhul. 57 testostu (63%) puhul ei olnud sisenemisel vanust vaja sisestada ning 1 testostu (1,1%) kohta andmed puuduvad. Vahetult enne makse sooritamist nõudis e-pood või rakendus vanuse tuvastamist 53 testostu (58%) puhul. 37 testostu (41%) puhul ei olnud vanuse tuvastamine vajalik ning 1 testostu (1%) kohta andmed puuduvad.

Rakenduses sooritatud testostudest 21 (54%) sooritati Bolt Foodi ning 18 (46%) Wolti rakenduses.

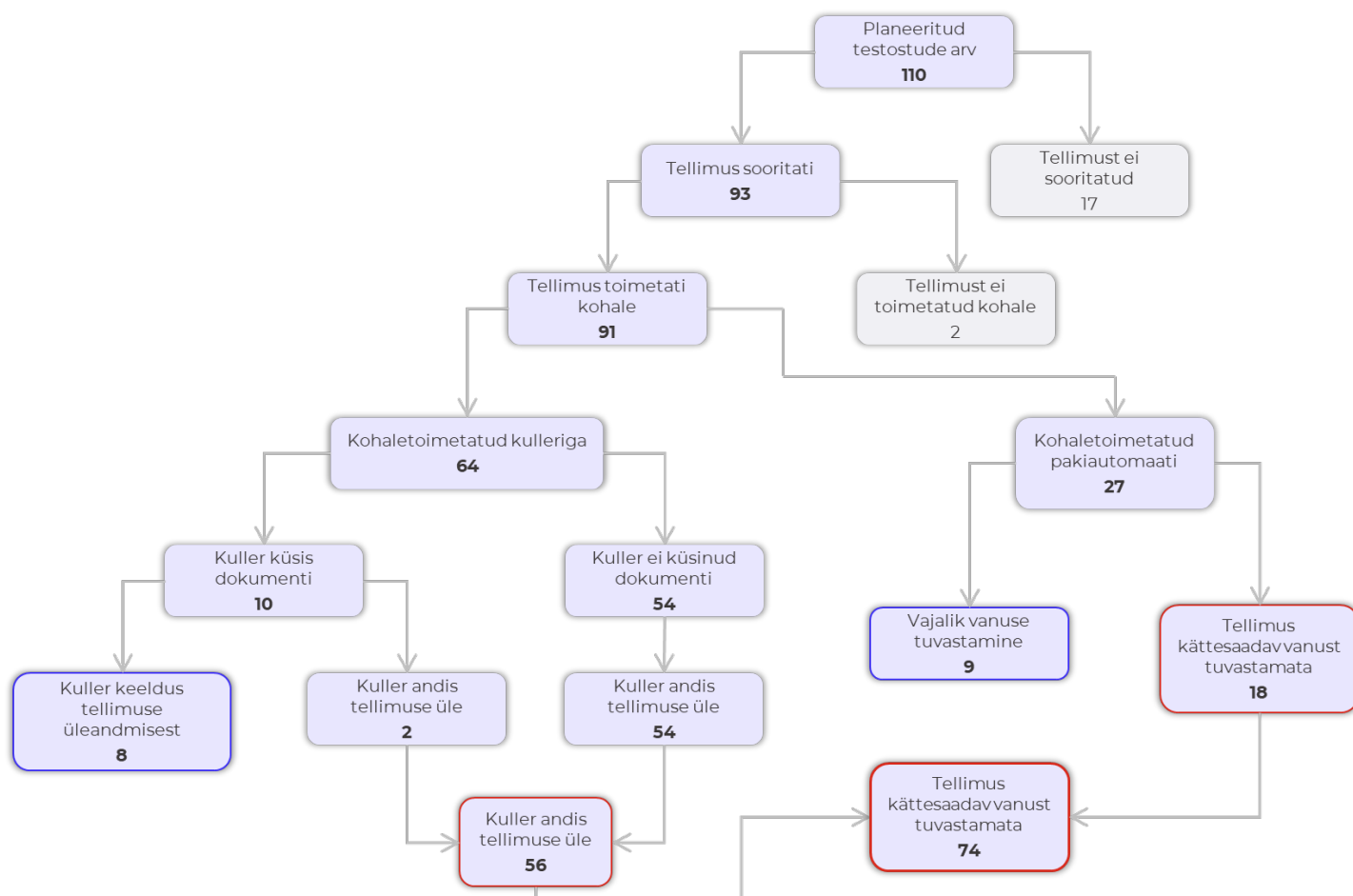
3.2 Tellimuse kättesaamine

Kõigi testostude kohta anti tellimus vanust tuvastamata üle 74 testostu puhul, mis moodustasid 81% kõigist testostudest (joonis 1).

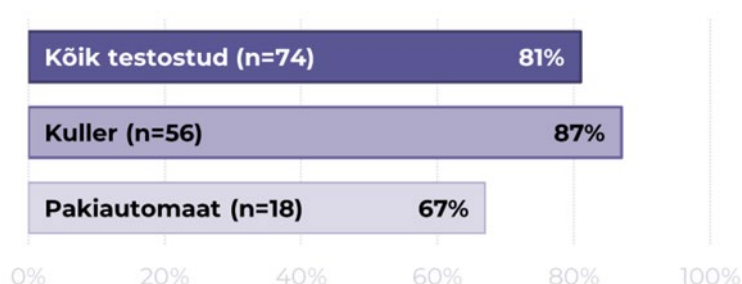
Kulleri kohaletoimetatud testostude puhul küsis kuller vanust tõendavat dokumenti 16%-l ($n = 10$) kõigist kulleri kohaletoimetatud testostudest. Üks kuller (2%) ei küsinud vanust tõendavat dokumenti, kuid küsis testostleja vanust. Dokumendi puudumisel keeldus kuller tellimust üle andmast 8 korral (13% kõigist kulleri kohaletoimetatud testostudest). Seega oli kuller valmis vanust tuvastamata tellimuse üle andma 56 testostu puhul, mis moodustasid 87% kullerite kohaletoimetatud testostudest (sh kaks testostu, kui kuller küsis dokumenti, kuid testostleja dokumenti ei näidanud). Vanust tuvastamata tellimuse üleandmine kulleri poolt ei sõltunud testostleja soost.

Pakiautomaati toimetatud testostudest 9 juhul (33% kõigist pakiautomaati toimetatud tellimustest) oli tellimuse kättesaamiseks vaja vanus tuvastada Smart-ID, Mobiil-ID või ID-kaardi abil. Ülejäänud 18 testostu puhul ehk 67%-l pakiautomaati toimetatud testostudest oli pakiautomaadist võimalik tellimus kätte saada vanust tuvastamata. Erinevus kulleri üle antud ja pakiautomaati toimetatud testostude vahel oli statistiliselt oluline ehk vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli kullerite kohaletoimetatud tellimuste puhul oluliselt kõrgem kui pakiautomaati toimetatud tellimuste puhul (joonis 2).

Seega oli alkoholi kaugmüügi testostlemise pilootuuringus vanuse tuvastamise määr läbi dokumendi küsimise või isikutuvastuse teenuse vaid 21% (16% kullermeetodil ja 33% pakiautomaadi tellimustel).

Joonis 1. Testostude üldjaotus.

Joonis 2. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%).

Pakiautomaadi toimetatud testostudest 17 (63%) puhul kasutati Itella Smartposti ning 10 (37%) puhul Omniva pakiautomaate.

Kõigist kulleri kohaletoimetatud testostudest 59 (92%) andis kuller üle käest-kätte ning 5 (8%) anti üle kontaktivabalt (jäeti ukse taha).

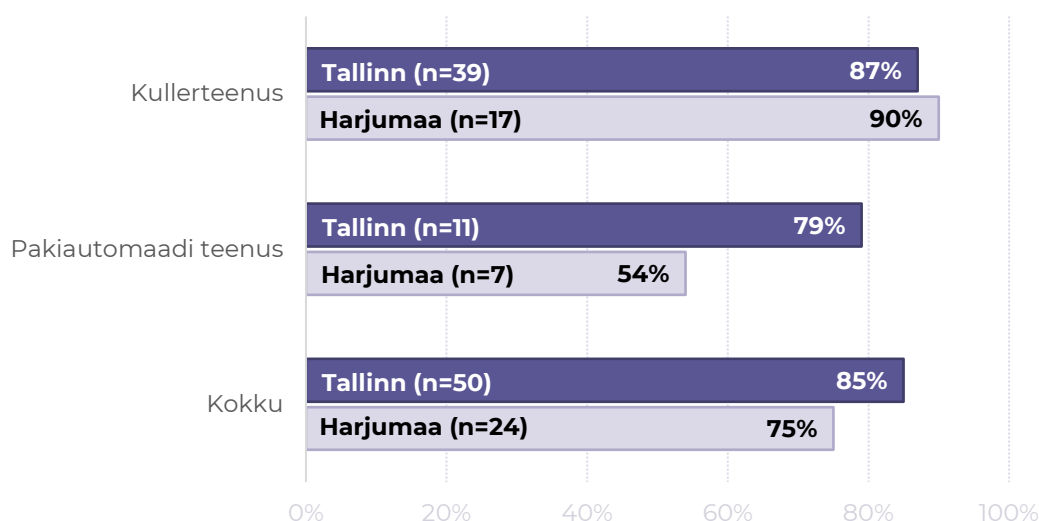
Kuller suhtles testostlejaga täielikult või osaliselt eesti keeles 45 testostu puhul (70%). 13 testostu puhul (20%) suhtles kuller vaid vene või inglise keeles. 2 testostu puhul (3%) oli märgitud kommentaaridesse, et kulleriga suhtlus puudus ning 4 testostu puhul (6%) ei olnud teada, kas testostleja ja kulleri vahel suhtlus toimus.

3.3 Tulemused piirkondade lõikes

Tallinnas toimetati kulleriga kohale 45 ning Harjumaal 19 testostu. Tallinnas keeldus kuller vanust tuvastamata (sh dokumendi puudumisel) tellimust üle andmast 6 testostu (13%) ning Harjumaal 2 testostu puhul (11%). Seega oli Tallinnas kuller valmis vanust tuvastamata tellimuse üle andma 39 (87%) ning Harjumaal 17 testostu puhul (90%) (joonis 3). Antud erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

Pakiautomaati toimetati Tallinnas 14 ning Harjumaal 13 testostu. Tallinnas oli tellimuse kättesaamiseks vaja vanus tuvastada 3 testostu puhul (21%), Harjumaal aga 6 testostu puhul (46%). Seega oli Tallinnas võimalik pakiautomaadist vanust tuvastamata tellimus kätte saada 11 testostu (79%) ning Harjumaal 7 testostu puhul (54%) (joonis 3). Kuigi osakaalud on märgatavalt erinevad, siis tulenevalt vaatluste väikesest arvust ei olnud erinevus statistiliselt oluline.

Kokku toimetati Tallinnas kohale 59 ning Harjumaal 32 testostu. Tallinnas toimus kõigi testostude lõikes tellimuse üleandmine vanust tuvastamata 50 (85%) ning Harjumaal 24 (75%) testostu puhul (joonis 3). Antud erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

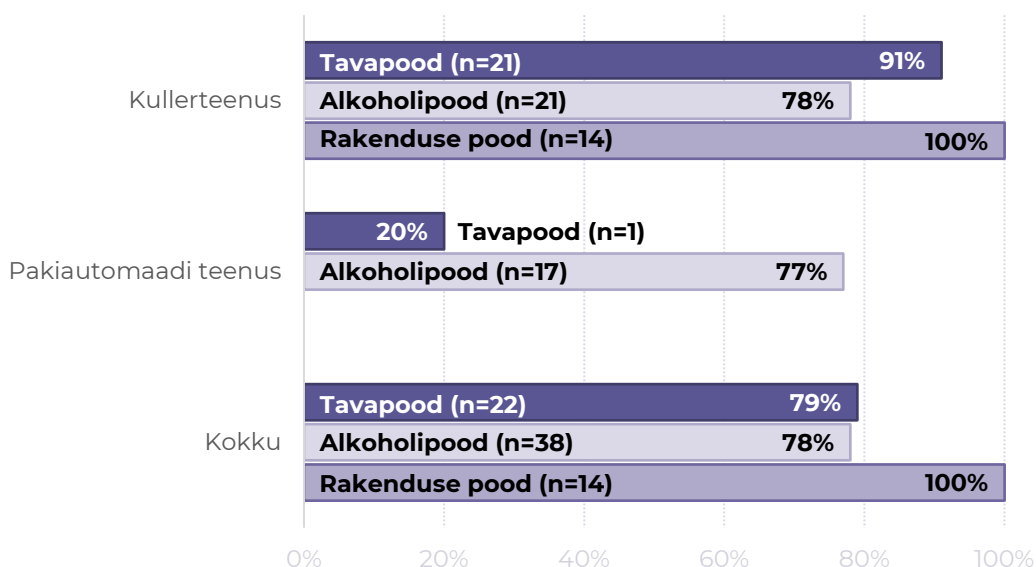
Joonis 3. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja piirkonna järgi.

3.4 Tulemused poe tüüpide lõikes

Kuller toimetab tavapoodidest tehtud tellimustest kohale 23, spetsiaalsetest alkoholipoodidest 27 ning rakendusepoodidest 14 testostu. Tavapoodide testostude kohaletoimetamisel oli kuller valmis vanust tuvastamata tellimuse üle andma 21 juhul 23 testostust (91%), alkoholipoodide testostude kohaletoimetamisel 21 juhul 27 testostust (78%) ning rakendusepoodide testostude kohaletoimetamisel kõigil 14 testostul (100%) (joonis 4). Kuigi alkoholipoodide tellimuste puhul esines võrreldes rakendusepoodidest tehtud tellimustega tendents vanust sagedamini tuvastada, ei olnud erinevus statistiliselt oluline. Ka muus osas ei olnud erinevused statistiliselt olulised.

Pakiautomaati toimetati tavapoodidest tehtud tellimustest 5 ning alkoholipoodidest 22 testostu. Tavapoodidest tehtud tellimuste korral saadi pakiautomaadist vanust tuvastamata tellitud alkohol kätte 1 testostul 5-st (20%) ning alkoholipoodidest tehtud tellimuste korral 17 testostu 22-st (77%) (joonis 4). Antud erinevus oli statistiliselt oluline ehk vanust tuvastamata pakiautomaadist tellimuse kättesaamise määr oli alkoholipoodide tellimuste puhul oluliselt kõrgem kui tavapoodide tellimuste puhul.

Kokku toimetati tavapoodide tellimustest kohale 28, alkoholipoodidest 49 ning rakendusepoodidest 14 testostu. Tavapoodide tellimustest anti kõigi testostude tellimustest vanust tuvastamata üle 22 testostu (79%), alkoholipoodide tellimustest 38 testostu (78%) ning rakendusepoodidest 14 testostu (100%) (joonis 4). Tarnetüüpe tervikuna vaadeldes ei olnud erinevused statistiliselt olulised.

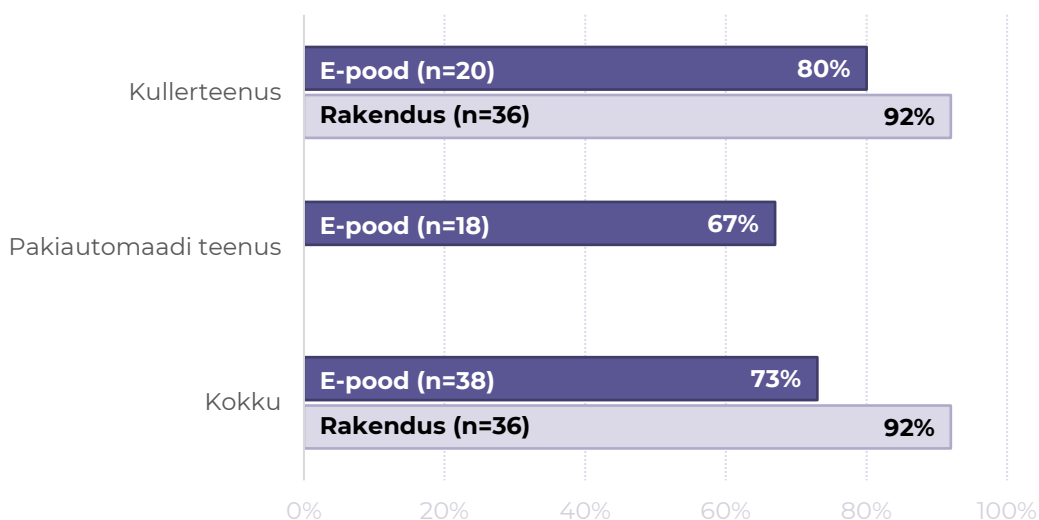

Joonis 4. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja poe tüübi järgi.

3.5 Tulemused tellimisplatvormide lõikes

Kuller toimetati e-poest tehtud tellimustest kohale 25 ning rakendusest tehtud tellimustest 39 testostu. E-poodide testostude kohaletoimetamisel oli kuller valmis vanust tuvastamata tellimuse üle andma 20 (80%) ning rakenduste testostude kohaletoimetamisel 36 testostu (92%) (joonis 5). Antud erinevus ei olnud statistiliselt oluline. Pakiautomaati toimetati vaid e-poest tehtud tellimusi, mistõttu tulemuste võrdlemine platvormide lõikes ei ole võimalik.

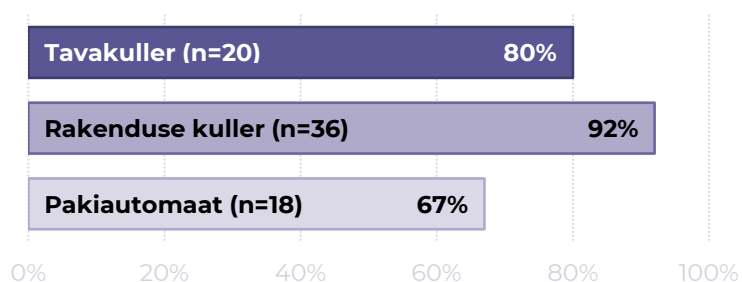
Kokku toimetati e-poodide tellimustest kohale 52 ning rakenduste tellimustest 39 tellimust. Kõigi e-poodide testostude lõikes anti tellimus üle vanust tuvastamata 38 testostu puhul (73%) ning rakenduste tellimustest 36 testostu puhul (92%) (joonis 5). Antud erinevus oli statistiliselt oluline ehk vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli rakenduste tellimuste puhul oluliselt kõrgem kui e-poodide tellimuste puhul.

Joonis 5. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja tellimise platvormi järgi.

3.6 Tulemused tarneviisi lõikes

Tavakullerid toimetasid kohale 25 ning rakenduse kullerid 39 testostu. Pakiautomaati toimetati 27 testostu. Tavakullerid andsid vanust tuvastamata tellimuse üle 20 testostu (80%) ning rakenduse kullerid 36 testostu puhul (92%). Pakiautomaadist oli võimalik vanust tuvastamata tellimus kätte saada 18 testostu puhul (67%) (joonis 6). Erinevus pakiautomaatide ja rakenduse kullerite vahel oli statistiliselt oluline ehk vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli rakenduse kullerite kohaletoimetatud tellimuste puhul oluliselt kõrgem kui pakiautomaati toimetatud tellimuste puhul. Täpsem info testostude jaotuse kohta tarneviiside lõikes on välja toodud lisas 3.

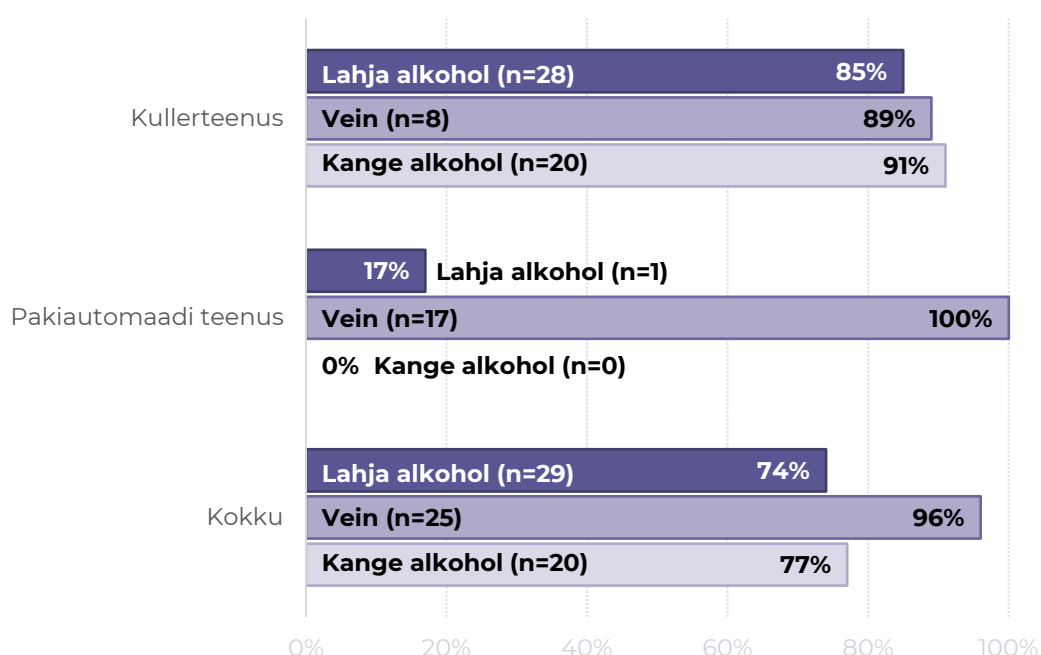
Joonis 6. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi järgi.

3.7 Tulemused alkoholi tüüpide lõikes

Kullerid toimetasid kohale 33 lahja alkoholi, 9 veini ning 22 kange alkoholi tellimust. Lahja alkoholi tellimuste kohaletoimetamisel oli kuller valmis vanust tuvastamata tellimuse üle andma 28 (85%), veini tellimuste kohaletoimetamisel 8 (89%) ning kange alkoholi tellimuste kohaletoimetamisel 20 testostu puhul (91%) (joonis 7). Antud erinevused ei olnud statistiliselt olulised.

Pakiautomaati toimetati 6 lahja alkoholi, 17 veini ning 4 kange alkoholi tellimust. Lahja alkoholi tellimustest oli võimalik tellimus pakiautomaadist vanust tuvastamata kätte saada 1 (17%), veini tellimustest 17 (100%) ning kange alkoholi tellimustest 0 testostu puhul (0%) (joonis 7). Erinevus pakiautomaatide lahja alkoholi ja veini tellimuste vahel oli statistiliselt oluline ehk vanust tuvastamata pakiautomaadist tellimuse kättesaamise määr oli veini tellimuste puhul oluliselt kõrgem kui lahja alkoholi tellimuste puhul.

Kokku toimetati kohale 39 lahja alkoholi, 26 veini ning 26 kange alkoholi tellimust. Lahja alkoholi tellimustest anti kõigist testostudest vanust tuvastamata üle 29 (74%), veini tellimustest 25 (96%) ning kange alkoholi tellimustest 20 (77%) (joonis 7). Erinevus lahja alkoholi ja veini tellimuste vahel oli statistiliselt oluline ehk vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli veini tellimuste puhul oluliselt kõrgem kui lahja alkoholi tellimuste puhul. Kuigi kange alkoholi tellimuste puhul esines võrreldes veini tellimustega tendents sagedasemaks vanuse tuvastamiseks, ei olnud erinevus statistiliselt oluline. Lahja ja kange alkoholi tellimuste vaheline erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

Joonis 7. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%) tarneviisi ja alkoholi tüübi järgi.

3.8 Tulemused sõltuvalt tellimuse kogusest

Kulleri kohale toimetatud tellimustest oli keskmine tellimus 3,8 ühikut (SD=3,4) (1 ühik = 1 purk/pudel). Tellimuste puhul, kus kuller keeldus vanust tuvastamata tellimust üle andmast, oli keskmine tellimus 3,1 ühikut (SD = 2,1). Tellimuste puhul, kus kuller andis tellimuse üle vanust tuvastamata, oli keskmine tellimus 3,9 ühikut (SD = 3,6). Antud erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

Pakiautomaati toimetatud tellimuste puhul oli keskmine tellimus 2,3 ühikut (SD = 1,6). Tellimuste puhul, kus automaadist ei olnud võimalik tellimust vanust tuvastamata kätte saada, oli keskmine tellimus 3,4 ühikut (SD = 2,0). Tellimuste puhul, kus automaadist oli võimalik tellimus kätte saada vanust tuvastamata, oli keskmine tellimus 1,6 ühikut (SD = 1,0). Antud erinevus oli statistiliselt oluline ehk pakiautomaadi tellimuste puhul, kus tellimuse

kättesaamiseks oli vanuse tuvastamine vajalik, oli keskmine tellitud ühikute arv oluliselt suurem kui tellimuste puhul, kus tellimuse kättesaamiseks ei olnud vaja vanust tuvastada.

Kõigi testostude lõikes oli keskmine tellimus 3,3 ühikut ($SD = 3,0$). Tellimuste puhul, kus kuller/automaat keeldus vanust tuvastamata tellimust üle andmast, oli keskmine tellimus 3,2 ühikut ($SD = 2,0$). Tellimuste puhul, kus kuller/automaat andis tellimuse üle vanust tuvastamata, oli keskmine tellimus 3,4 ühikut ($SD = 3,3$). Antud erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

3.9 Tulemused sõltuvalt paki markeeringust

Kui testostleja oli protokolli lisanud märkuse, et pakendil leidis märke „18+“ (lisatud kleeps või märgitud linnuke vastavasse kasti), siis kodeeriti kirje kui markeeringuga pakend. Kõigist kohaletoimetatud tellimustest, mille kohta oli saadaval info markeeringu kohta, ($n = 83$) oli markeering 28 tellimuse pakendil (34%). Seega puudus pakendi markeering 55 testostul ehk 66%-l testostudest. Markeeritud pakenditest anti tellimus vanust tuvastamata üle 22 (79%), markeerimata pakenditest 51 testostu puhul (93%). Kuigi markeeritud pakenditega tellimustel esines võrreldes markeerimata pakenditega tellimustega tendents sagedasemaks vanuse tuvastamiseks, ei olnud erinevus statistiliselt oluline.

Kulleri kohaletoimetatud tellimustest, mille kohta oli saadaval info markeeringu kohta ($n = 57$), oli markeering 15 tellimuse pakendil (26%). Seega puudus pakendi markeering 42-l kulleri kohale toimetatud testostul (74%). Markeeritud pakenditest andis kuller tellimuse vanust tuvastamata üle 14 testostu puhul (93%), markeerimata pakenditest 41 testostu puhul (98%). Antud erinevus ei olnud statistiliselt oluline ehk tellimuse üleandmine kulleri poolt ei sõltunud olemasoleva info põhjal pakendi märgistusest.

4 Tulemuste kokkuvõte

Püstitatud uurimisküsimustest lähtuvalt on järgnevalt välja toodud pilootuuringu põhiliste tulemuste kokkuvõte.

- 1) Milliseid aspekte tuleks arvesse võtta alkoholi kaugmüügi testostlemiste uuringute planeerimisel ja läbiviimisel?

Järgnevate kaugmüügi testostlemise uuringute planeerimisel on soovitatav võtta aluseks raportis kirjeldatud meetodikat ning eetilisi printsiipe. Silmas tuleks pidada, et testostudele peab eelnema kohustusliku osavõtuga infotund testostlejatele, uuringu valimi koostamisel peab arvestama (nt regionaalseid) erinevusi pakutavate tarneviiside lõikes. Võimalusel tuleks esimestele testostudele kaasata protseduurist teadlik vaatleja, kes toetab testostlejat ning valideerib ostu- ja kättesaamise protsessi. Ressursside planeerimisel tuleks arvestada uuringu koordinaatori tööajaga ning jookide väljaostmiseks vajalike kulutustega. Võib olla vaja testostlejatele võimaldada testostude sooritamise hüvitamiseks ettemaksu.

- 2) Milline on pilootuuringu läbiviimise ajal alkoholi kättesaadavus alaealistele kaugmüügi-kanalite kaudu?

Tellimus anti vanust tuvastamata üle 81%-l kõigist testostudest. Seega on alkohol kaugmüügikanalitest alaealistele pigem kergesti kättesaadav.

- 3) Mil määral mõjutab kättesaadavust kohaletoimetamise meetod?

Kohaletoimetamise meetod mõjutas alkoholi kättesaadavust: vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli võrreldes pakiautomaatidesse toimetatud tellimustega (67%) oluliselt kõrgem kullerite kohaletoimetatud tellimuste (87%) puhul. Erinevus esines eelkõige rakenduse kullerite (92%) ja pakiautomaatide (67%) vahel.

- 4) Mil määral mõjutab kättesaadavust ostu piirkond?

Ostu piirkond (Tallinn või Harjumaa) ei mõjutanud alkoholi kättesaadavust. Ostu piirkonnaga seotud analüüsid ei võtnud arvesse piirkonna asustustihedust.

- 5) Mil määral mõjutab kättesaadavust müügikoha tüüp?

Müügikoha tüüp mõjutas alkoholi kättesaadavust: vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli tavapoodide tellimustega (20%) võrreldes oluliselt kõrgem spetsiaalsetest alkoholipoodidest tehtud tellimuste (77%) puhul.

- 6) Mil määral mõjutab kättesaadavust tellimise platvorm?

Tellimise platvorm mõjutas alkoholi kättesaadavust: vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli e-poodide tellimustega (73%) võrreldes oluliselt kõrgem rakenduste tellimuste (92%) puhul. Tulemuste tõlgendamisel tuleb silmas pidada, et kui rakenduste tellimusi täidavad rakenduste enda kullerid, siis e-poodide tellimusi täidavad reeglina kas poe enda või muude kullerfirmade kullerid, mistõttu võivad tulemusi mõjutada kulleri tüübist tulenevad asjaolud.

- 7) Mil määral mõjutab kättesaadavust tellitava alkoholi tüüp?

Alkoholi tüüp mõjutas alkoholi kättesaadavust: vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr oli lahja alkoholi tellimustega (74%) võrreldes oluliselt kõrgem veini tellimuste (96%) puhul. Erinevus esines eelkõige pakiautomaati toimetatud tellimustel, kus veini tellimuste puhul anti tellimus vanust tuvastamata oluliselt sagedamini (100%) üle kui lahja alkoholi tellimuste puhul (17%). Tulemuste tõlgendamisel tuleb silmas pidada, et veini sisaldavad tellimused sooritati pilootuuringus teatud tüüpi müügikohtadest (veinipoed), mistõttu võivad kättesaadavust mõjutada muud tegurid.

- 8) Mil määral mõjutab kättesaadavust tellitava alkoholi kogus?

Alkoholi kogus mõjutas alkoholi kättesaadavust vaid pakiautomaati toimetatud tellimuste puhul: pakiautomaadi tellimuste puhul, kus tellimuse kättesaamiseks oli vanuse tuvastamine vajalik, oli keskmine tellitud ühikute arv oluliselt kõrgem (3,4 ühikut; SD = 2,0) kui tellimuste puhul, kus tellimuse kättesaamisel ei tuvastatud vanust (1,6 ühikut; SD = 1,0).

9) Mil määral mõjutab kättesaadavust kullerpaki markeering?

Kullerpaki markeering ei mõjutanud alkoholi kättesaadavust. Tulemuste tõlgendamisel tuleb silmas pidada, et kullerpaki üleandmisest keeldumise tõttu ei olnud võimalik kõigi testostude puhul paki markeeringu kohta andmeid koguda.

5 Järeldused

Alkoholi kaugmüügi testostlemise pilootuuringus oli vanuse tuvastamise määr läbi dokumendi küsimise või isikutuvastuse teenuse vaid 21% (16% kullermeetodil ja 33% pakiautomaadi tellimustel) ehk alkoholi ostusooviga alaealine saaks veebist tellitud alkoholi kätte keskmiselt neljal juhul viiest. Kuigi ostja vanuse tuvastamise määr oli madal ka 2022. aasta jaemüügiettevõtetes tehtud testostlemise uuringus [10], kus suurte kaupluste iseteeninduskassade testostudest 70%-l juhtudest ei küsitud dokumenti, osundavad siinse uuringu tulemused, et alkoholi reguleerimata kaugmüük suurendab alkoholi kättesaadavust alaealiste seas.

Alkoholi kaugmüügi puuduliku regulatsiooni tõttu saavad ettevõtted alkoholi müügil ja transpordil kasutada valikuliselt erineva rangusega meetmeid. Sageli on nende mõju alkoholi alaealistele kättesaadavuse tõkestamisele vaid tinglik (nt vanuse kinnitamise märkeruut) ning jaemüüjad kontrollivad tellimise ja tarne etappides ostja isikut vähe või ebaühtlaselt. Teisalt on pakiautomaadi tarnemeetodi näitel olemas (kuid jaemüüjate seas ebaühtlaselt rakendatud) mitmeid isikutuvastuse lahendusi, mis pilootuuringu tulemuste põhjal võimaldaks piirata kaugmüügi teel tellitud alkoholi kättesaadavust alaealiste seas. Erinevalt standardiseeritud lahendusi võimaldavast pakiautomaaditeenusest, oli vanust tuvastamata tellimuse üleandmise määr kullertarnete puhul oluliselt kõrgem ning dokumenti küsiti arvestuslikult vaid igal kuuendal korral. Kuigi vaatluste arv oli pilootuuringus väike, ei sõltunud tellimuse üleandmine kulleri poolt ka pakendi märgistuse olemasolust. Kuigi kullerite keeleoskus, teadlikkus, ajaressurss ning muud tegurid on võimalikuks selgituseks tellimuse saaja vanuse ebapiisavale tuvastamisele, on teenusepakujate paljususe ning muutlikkuse tingimustes ühtlustatud regulatsiooni jõustamine vähetõenäoline. Sellest tulenevalt ei sobi antud tarneviis alkoholi kaugmüügi korral alaealiste seas alkoholi kättesaadavuse piiramiseks.

Kaugmüügi testostlemise uuring viidi Eestis läbi esimest korda ning selle peamine eesmärk oli luua metoodiline baas võimalikuks kordusuuringuks. Pilootuuringu kogemuse põhjal saab teha järgmised tähelepanekud:

- Testostudele peab eelnema kohustusliku osavõtuga infotund, et vältida tööülesandest valesti arusaamist. Võimalusel tuleks esimestele testostudele kaasata vaatleja, kes toetab testostlejat ning valideerib ostu- ja kättesaamise protsessi. Uuringu koordinaatoril tuleb arvestada märkimisväärse tööajaga jooksvate küsimuste ja probleemide lahendamiseks.
- Uuringu valimi koostamisel peab arvestama (nt regionaalseid) erinevusi pakutavate tarneviiside lõikes. Korduvuuringu planeerimisel kaaluda täiendavate alkoholi hankimise (n-ö alkotakso, piiriülene kaugmüük koos erinevate regulatsioonidega jmt) viiside kaasamist. Samuti tuleks valimi koostamisel rakendada lisakriteeriume, mis muudaks testostu tõenäoliseks, pidades silmas tellimuse sihtrühma võimalikke eelistusi.
- Uuringu eelarvestamisel tuleb arvestada jookside väljaostmise kuludega ning testostude sooritamiseks hüvitise ettemaksu vajadusega, mis lähtuks ka võimalikest erinevustest miinimumtellimuse summa, transporditasu jm kuludest. Vajalik on leida ka eetilist perspektiivi arvestavad lahendused testostudega tellitud alkoholi hävitamise asemel müüjale tagastamiseks vms.

Kasutatud kirjandus

1. Riigikogu: Alkoholiseadus [Alcohol Act]. In. RT I, 28.09.2023, 1, 2023.
2. Leila Oja J.P., Alice Haav, Ly Kasvandik, Triin Mäll, Jaana Rahno, Marge Saamel, Eike Siilbek, Anette Talvik, Sigrid Vorobjov: Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2021/2022. õppeaasta raport. In. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2023.
3. Tervise Arengu Instituut E.K.: Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2023. In. Tallinn; 2023.
4. Elanike hoiakud ja arvamused alkoholitarvitamisest (EHAAT) [<https://www.tai.ee/et/teadustoo/teadustoo-ulevaade/seireuuringud/elanike-hoiakud-ja-arvamused-alkoholitarvitamisest-ehaat>]
5. Duthie C., Pocock T., Curl A., Clark E., Norriss D., Bidwell S., McKerchar C., Crossin R.: Online on-demand delivery services of food and alcohol: A scoping review of public health impacts. SSM Popul Health 2023, 21:101349 <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2023.101349>.
6. Huckle T., Parker K., Romeo J.S., Casswell S.: Online alcohol delivery is associated with heavier drinking during the first New Zealand COVID-19 pandemic restrictions. Drug and Alcohol Review 2021, 40(5):826-834 <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/dar.13222>.
7. Van Hoof J.J., Roodbeen R.T., Krokké J., Gosselt J.F., Schelleman-Offermans K.: Alcohol sales to underage buyers in the Netherlands in 2011 and 2013. J Adolesc Health 2015, 56(4):468-470 <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.11.025>.
8. Colbert S., Wilkinson C., Thornton L., Feng X., Richmond R.: Online alcohol sales and home delivery: An international policy review and systematic literature review. Health Policy 2021, 125(9):1222-1237 <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2021.07.005>.
9. Coomber K., Baldwin R., Wilson C., McDonald L., Taylor N., Callinan S., Wilkinson C., Toumbourou J.W., Chikritzhs T., Miller P.G.: Test purchasing of same day and rapid online alcohol home delivery in two Australian jurisdictions. Journal of Studies on Alcohol and Drugs 2024, 0(ja):jsad.23-00223 <https://doi.org/10.15288/jsad.23-00223>.
10. Mäll T., Tarlap K.: Alkohoolsete jookide ning tubaka- ja nikotiintoodete testostlemine. 2022. a uuringu kokkuvõte [Mystery shopping of alcoholic beverages, tobacco and nicotine products. 2022 survey results]. In. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2023.

Lisad

Lisa 1. Ettevõtete küsitluse kokkuvõte

Alkoholi kaugmüügi praktikate küsitlusuuring viidi ettevõtete esindajate seas läbi juulis 2024. Kokku saadeti küsimustik 50 ettevõtte esindajale, kellest vastas andmekogumisperioodi jooksul 23 (14 täielikku ja 9 osalist vastust). Täielikest vastustest 4 esindasid toidukauplust või toidukaupluste ketti, 5 alkoholikauplust ning 5 muud alkoholi kaugmüüki pakkuvat ettevõtet. Küsimustiku täitmine oli anonüümne.

Alkoholi tellida sooviva kliendi vanus on nähtav/teada olev 29%-le ($n = 5$) müüjatest, 71% ($n = 12$) seda kas ei tea või ei osanud vastata. Valdavalt kasutati alkoholi kaugmüügil kliendi vanuse tuvastamiseks enne tellimuse esitamist kliendi enda sellekohast kinnitust (nt markeerides valiku „Olen 18-aastane või vanem“) – selline praktika oli kasutusel 44%-s ($n = 10$) ettevõtetest. Kliendi ID-kaardiga tuvastamist või isikukoodi sisestamist kasutas üksnes 3 ettevõtet (13%).

Kullerteenuse rakenduse (Bolt Food, Wolt) kaudu oli võimalik alkoholi osta 65% ($n = 15$) ettevõtetest. E-poest sai alkoholi tellida kulleriga 44%-l ($n = 10$), pakiautomaati 30%-l ($n = 7$) ning väljastuspunkti 35%-l ($n = 8$) juhtudest. Kullerteenuse rakendustest kasutasid vastanud ettevõtted enim (61%) Wolti, Bolt Foodi kaudu sai tellida 44% ettevõtetest ning teiste rakenduste (mainiti nt Sendpacki, Itellat, BringIT teenust) kaudu 17%-l juhtudest. Kullerteenuse puhul kasutati nii partnerettevõtte (35% vastanutest) kui ettevõtte enda kullerit (26%). Pakiautomaadi teenuse puhul oli küsimusele vastanud 8 ettevõttest 6 juhul (75%) kasutusel Itella Smartposti ning 2 juhul (25%) Omniva pakiautomaat, DPD ja Venipak automaate vastajad ei kasutanud. Ettevõtete esindajate hinnangul kasutatakse e-poest tellitud alkoholi kättesaamiseks sagedamini kullerit (60%, $n = 9$) kui pakiautomaati (27%, $n = 4$). Vastanutest 40%-l ($n = 6$) on esinenud juhuseid, kus kullerid on keeldunud alkoholi sisaldavat tellimust üle andmast, kuna tellija ei esitanud isikut tõendavat dokumenti; 60%-l ($n = 9$) ei ole aga taolist olukorda ette tulnud või ei olda sellest teadlik.

Ettevõtete esindajate valdav seisukoht oli, et alkoholi kaugmüük ei mõjuta Eestis alaealiste seas alkoholi kättesaadavust (12 vastanut 14-st). Vabateksti vastused võimalikest meetmetest alaealistele alkoholi kättesaadavuse piiramiseks hõlmasid nii üldist teadlikkuse tõstmist ja alkoholikultuuri arendamise vajadust, kui tõstsid esile jaemüügi tunnetuslikult suuremat probleemsust võrreldes alkoholi kaugmüügiga. Viimase puhul nimetati ühe lahendusena nt isiku valideerimist nii tellimisel kui tellitud alkoholi kulleriga kättetoimetamisel.

Lisa 2. Testostude arv valimikihtide järgi

Piirkond				Poe tüüp				Tellimisplatvorm				Kohaletoimetamise viis			
	n	N	Δ		n	N	Δ		n	N	Δ		n	N	Δ
Tallinn	59	77	-16	Tavapood	20	20	0	E-pood	10	10	0	Tavakuller	6	6	0
								Pakiautomaat	4	4	0	Rakenduse kuller	10	10	0
								Rakendus	10	10	0	Tavakuller	8	12	-4
				Alkoholipood	29	45	-16	E-pood	18	27	-9	Pakiautomaat	10	15	-5
								Rakendus	11	18	-7	Rakenduse kuller	11	18	-7
								Rakendus	10	12	-2	Rakenduse kuller	10	12	-2
				Rakenduse pood	10	12	-2	Rakendus	10	12	-2	Rakenduse kuller	10	12	-2
Harjumaa	32	33	-1	Tavapood	8	5	+3	E-pood	7	4	+3	Tavakuller	6	3	+3
								Pakiautomaat	1	1	0	Rakenduse kuller	1	1	0
								Rakendus	1	1	0	Tavakuller	5	7	-2
				Alkoholipood	20	18	+2	E-pood	17	16	+1	Pakiautomaat	12	9	+3
								Rakendus	3	2	+1	Rakenduse kuller	3	2	+1
								Rakendus	4	10	-6	Rakenduse kuller	4	10	-6
				Rakenduse pood	4	10	-6	Rakendus	4	10	-6	Rakenduse kuller	4	10	-6

n = läbiviidud testostude arv

N = planeeritud testostude arv

Δ = läbiviidud ja planeeritud testostude vahe (positiivne väärtus viitab olukorrale, kus tehti planeeritust rohkem testoste; negatiivne väärtus viitab olukorrale, kus tehti planeeritust vähem testoste)

Lisa 3. Testostlemisel vanust tuvastamata kätte saadud tellimused tarneviisi lõikes

	Rakenduse kuller		Tavakuller		Pakiautomaat	
	n/N	%	n/N	%	n/N	%
Piirkond						
Tallinn	28/31	90%	11/14	79%	11/14	79%
Harjumaa	8/8	100%	9/11	82%	7/13	54%
Poe tüüp						
Tavapood	10/11	91%	11/12	92%	1/5	20%
Alkoholipood	12/14	86%	9/13	69%	17/22	77%
Rakenduse pood	14/14	100%	–	–	–	–
Platvorm						
E-pood	–	–	20/25	80%	18/27	67%
Rakendus	36/39	92%	–	–	–	–
Alkoholi tüüp						
Lahja alkohol	18/21	86%	10/12	83%	1/6	17%
Vein	5/5	100%	3/4	75%	17/17	100%
Kange alkohol	13/13	100%	7/9	78%	0/4	0%

n = testostude arv, kus alkoholne jook oli võimalik kätte saada vanust tuvastamata

N = antud tüüpi testostude arv

% = testostude osakaal, kus alkoholne jook oli võimalik kätte saada vanust tuvastamata

Lisa 4. Testostlejate juhised

Pseudo-alaealiste isikute kaugmüügi testostlemise juhised

Alkoholi müük alaealistele on seadusega keelatud, sest alkohol kahjustab noore ja areneva inimese aju, vähendab tema otsustusvõimet ning ratsionaalset mõtlemist. Seetõttu on alkoholi müüvatel ettevõtetel kohustus kontrollida kliendi vanust alkoholi ostmisel ja üleandmisel.

Testostlemise eesmärk on hinnata vanuse kontrollimiseks dokumendi küsimist ja kaugmüügi teel alkohoolsete jookide kättesaadavust potentsiaalselt alaealistele isikutele.

Testostlemise eesmärk ei ole antud ettevõtet häbimärgistada või kullerit karistada. Tegemist on uuringu, mitte järelevalvega.

Käesoleva uuringu raames on soovitus teha testostud järjekorras päevadel või samal päeval (välja arvatud, kui tegemist on testostudega samast ostukohast või rakendusest), andes enda testostlemise päevadest koordinaatorile eelnevalt teada.

Alljärgnevalt on välja toodud testostu sooritamise juhised erinevate testostu meetodite puhul (läbi rakenduse tellides, läbi e-poe pakiautomaati tellides ning läbi e-poe kulleriga tellides). Lähtu testostu sooritamisel konkreetse meetodi juhise sammudest.

1. Testostu sooritamine läbi rakenduse (Wolt, Bolt Food) tellides

Testostleja ülesanne on tellida läbi rakenduse (Wolt, Bolt Food) koordinaatori poolt etteantud alkoholi tüüp ja kogus ning võtta tellimus selle saabumisel vastu, avalikustamata kulleriga suhtlemisel oma tegevuse tegelikku eesmärki.

Kuidas valmistuda?

- Loe läbi TAI-ga sõlmitud leping ja selle tingimused kulude hüvitamiseks ja tasu maksmiseks.
- Kui soovid testostu sooritada läbi nutitelefoni, laadi alla rakendused Wolt ja Bolt Food ning registreeri ennast kasutajaks. Võid kasutada ka enda olemasolevat kasutajat või soovi korrald luua ka uue kasutaja.
- Tutvu eelnevalt testostlemise ankeediga, et testostu sooritades kulgeks selle täitmine ladusalt.
- Poed, kust läbi rakenduse testostu sooritada, on kindlaks määratud. Samuti on ette antud ostetava alkoholi tüüp ja kogus. Vastava tabeli saad TAI testostlemise koordinaatorilt enne testostlemise perioodi algust.
- Enne testostu sooritamist suhtle TAI testostude koordinaatoriga ning kontrolli üle ülesande üksikasjad ja kinnita etteantud müügikohad ning ostu sisu.

Ostu sooritamine

- Ostu sooritamiseks ava telefonis rakendus, logi sisse ning otsi rakendusest üles koordinaatori poolt ette antud pood.
- Ostu sooritamise ajal ava paralleelselt koordinaatori poolt ette antud testostlemise ankeet ja alusta selle täitmist ostu sooritamise samal ajal.
- Vali poe menüüst koordinaatori poolt ette antud alkohoolne jook ja selle kogus.
- Vali odavama hinnaklassi toode või tooted, mille puhul täitub ostukorvi minimaalne maksumus, mis on vajalik kauba kohale toimetamiseks kullermeetodil.
- Soorita makse ning telli kaup koordinaatoriga kokkulepitud aadressile.

- Juhul kui selgub, et ostu ei ole võimalik etteantud poes sooritada (nt koht on kinni, seal ei müüda etteantud poest, ei tarnita Sinu aadressile), tuleb vastav info märkida testostleja ankeeti ning sellest tuleb esimesel võimalusel teavitada testostlemise koordinaatorit, kes otsib asenduse.
- Juhul kui selgub, et eelnevalt kokkulepitud pood on hetkel suletud või ei võta hetkel tellimusi vastu, tuleb proovida testost sooritada uuesti poe lahtiolekuaegadel või esimesel tellimisvõimalusel.
- Erinevatest sama rakenduse ostukohtadest testostud tuleb sooritada erinevatel päevadel koordinaatori poolt etteantud perioodi jooksul, selleks, et vältida ostude tegeliku eesmärgi ilmsiks tulekut.
- Salvesta pooleliolev testostlemise ankeet ja jätka selle täitmist peale kauba kättesaamist.

Ostu vastuvõtmine

- Ostu kohale saabumisel pane tähele, kas kuller toimetab kauba kohale kontaktivabalt (näiteks asetab selle lihtsalt ukse taha ja lahkub) või annab kauba üle isiklikult.
- Pane tähele, kas kaupa üle andes püüab kuller oma käitumisega või küsimusega (nt: „Kui vana sa oled?“) tuvastada Sinu vanust või palub enne kauba üleandmist esitada isikut tõendav dokument?
- Kui kuller palub isikut tõendavat dokumenti, **tuleb öelda, et isikut tõendavat dokumenti ei ole, et näha, kas kuller keeldub kauba üleandmisest või annab siiski kauba üle.**
- Ostu vastuvõtmisel ei tohi kullerile või kellelegi teisele märku anda, et tegemist on testostlemisega (tagasisidet andes või omavahel sellest kõvasti rääkides vm). Testostlemisest teavitamine võib negatiivselt mõjutada testostlemise tulemusi (nt võivad ettevõtted või kullerid sellest üksteisele märku anda) või kulleri enesehinnangut ja suhet tööandjaga (kui info peaks levima).
- Kui juhtub, et kuller saab ise aru, et tegemist on testostlemisega, tuleb see info pärast kindlasti ankeeti kommentaaride alla üles märkida. Kui kuller on saanud aru ning esitab ostlemise kohta küsimusi, on võimalik talle selgitada üldise (Tervise Arengu Instituudi poolt läbi viidava) uuringu tausta. Kullerile võib edastada testostlemise koordinaatori kontaktid. Rõhutada võib, et tegemist ei ole antud konkreetse teenindaja või ostukoha kontrollimisega. Tulemusi vaadatakse üle Tallinna ja Harjumaa üldistades, mitte konkreetsete kohtade põhisel.

Pärast kulleri lahkumist

- Jätka testostlemise ankeedi täitmist. Ankeeti märgitakse andmed ostu sooritamise protsessi kohta, kauba kohaletoimetamise kohta, kulleri kohta jm.
- Juhul, kui kuller annab kauba üle, ei tohi välja ostetud alkoholi tarvitada. See tuleb alles hoida ning kokkulepitud ajal üle anda TAI töötajale.
- Juhul, kui kuller ei andnud kaupa kätte, jälgi, mis juhtub edasi (nt kas rakenduses tuleb Sulle mõni teade selle kohta; kas Sulle kantakse raha tagasi vm). Selle kohta on ankeetis vastavad väljad.
- Juhul, kui pood või rakendus teeb kauba mitte üleandmise puhul tagasimakse, tuleb TAI-le esitada sellest pangaväljavõtte kuvatõmmis või PDF. Koos sellega peab esitama ka ostu kviitungi.
- Salvesta endale ostu kviitung ning hoia see alles (väljavõtte rakenduse tellimuste ajaloost ja arve PDFi kujul). See on vaja TAI-le edastada.

2. Testostu sooritamine e-poe pakiautomaati tellides

Testostleja ülesanne on tellida läbi e-poe koordinaatori poolt etteantud alkoholi tüüp ja kogus etteantud pakiautomaati (Itella Smartpost või Omniva) ning võtta tellimus selle pakiautomaati saabumisel sealt vastu, avalikustamata ostu sooritamise protsessis tegevuse tegelikku eesmärki.

Pakiautomaadi testostlemisi on soovitatav teha esimesel võimalusel, sest tarne võib võtta aega!

Kuidas valmistuda?

- Loe läbi TAI-ga sõlmitud leping ja selle tingimused kulude hüvitamiseks ja tasu maksmiseks
- Tutvu eelnevalt testostlemise ankeediga, et testostu sooritades kulgeks selle täitmine ladusalt
- E-poe, kust testoste sooritada, on kindlaks määratud. Samuti on ette antud ostetava alkoholi tüüp ja kogus ning info, millist pakiautomaati tuleb kasutada. Vastava tabeli saad TAI testostlemise koordinaatorilt enne testostlemise perioodi algust.
- Enne testostu sooritamist suhtle TAI testostude koordinaatoriga ning kontrolli üle ülesande üksikasjad ja kinnita etteantud e-poe, pakiautomaadid ning ostu sisu.

Ostu sooritamine

- Ostu sooritamiseks mine etteantud e-poe kodulehele.
- Ostu sooritamise ajal ava paralleelselt koordinaatori poolt ette antud testostlemise ankeet ja alusta selle täitmist ostu sooritamisega samal ajal.
- Kui ostu sooritamiseks on vaja luua konto, tee seda.
- Vali e-poe koordinaatoriga varasemalt kokkulepitud alkohoolne jook ja selle kogus ning lisa tooted ostukorvi.
- Vali odavama hinnaklassi toode või tooted, mille puhul täitub ostukorvi minimaalne maksumus, mis on vajalik kauba kohaletoimetamiseks pakiautomaati.
- Juhul, kui selgub, et ostu ei ole võimalik etteantud poes sooritada (nt koht on kinni, seal ei müüda etteantud poest, ei tarnita Sinu aadressile), tuleb vastav info märkida testostleja ankeeti ning sellest tuleb esimesel võimalusel teavitada testostlemise koordinaatorit, kes otsib asenduse.
- Ostu sooritades pane tähele, kas **enne makse sooritamist** toimub isiku tuvastamine (nt küsitakse Sinu isikukoodi, vajalik ID-kaardiga või läbi panga autentimine vm). See info on vaja ka ankeedis üles märkida.
- Kui kõik sammud on läbitud, soorita makse ning telli kaup enda testostlemise piirkonnas asuvasse pakiautomaati.
- Salvesta pooleliolev testostlemise ankeet ja jätka selle täitmist peale kauba kättesaamist.

Ostu väljastamine pakiautomaadist

- Kui saad teavituse, et kaup on jõudnud pakiautomaati, mine sellele järele.
- Pane tähele, kas pakiautomaat nõuab enne paki väljastamist Sinu isiku tuvastamist (nt vajalik on sisestada ID-kaart vm).
- Kui oled paki kätte saanud, pane tähele, kas pakend on spetsiaalselt märgistatud (kas väljastpoolt on aru saada, et pakis on alkohol).

- Peale kauba kättesaamist jätkata testostlemise ankeedi täitmist. Ankeeti märgitakse andmed ostu sooritamise protsessi kohta, kauba kohaletoimetamise kohta, pakiautomaadi kohta jmt.
- Pakiautomaadist kätte saadud alkoholi ei tohi tarvitada. See tuleb alles hoida ning kokkulepitud ajal üle anda TAI töötajale.
- Salvesta endale ostu kviitung (e-poe arve) ning hoia see alles. See on vaja TAI-le edastada.

3. Testostu sooritamine e-poest kullermeetodil samal päeval kättetoimetamisega

Testostleja ülesanne on tellida läbi e-poe koordinaatori poolt etteantud alkoholi tüüp ja kogus ning võtta tellimus selle saabumisel vastu, avalikustamata kulleriga või e-poe klienditeenindusega suhtlemisel oma tegevuse tegelikku eesmärki.

Kuidas valmistuda?

- Loe läbi TAI-ga sõlmitud leping ja selle tingimused kulude hüvitamiseks ja tasu maksmiseks
- Tutvu eelnevalt testostlemise ankeediga, et testostu sooritades kulgeks selle täitmine ladusalt
- Poed, kust läbi rakenduse testostu sooritada, on kindlaks määratud. Samuti on ette antud ostetava alkoholi tüüp ja kogus. Vastava tabeli saad TAI testostlemise koordinaatorilt enne testostlemise perioodi algust.
- Suheldes TAI testostude koordinaatoriga, kontrolli üle ülesande üksikasjad ja kinnita etteantud e-poed ning ostu sisu.

Ostu sooritamine

- Sisene e-poodi. Kui e-poest tellimine nõuab kasutajaks registreerimist, tee seda. Kui ostu saab vormistada külalisena, ei ole kasutajaks registreerimine vajalik.
- Ostu sooritamise ajal ava paralleelselt koordinaatori poolt ette antud testostlemise ankeet ja alusta selle täitmist ostu sooritamisega samal ajal.
- Enne kauba valimist vali kauba kohaletoimetamiseks esimene võimalik aeg samal päeval. Juhul, kui samal päeval ei ole kauba kohaletoimetamine võimalik, tuleb proovida testostu sooritada uuesti järgmisel päeval või esimesel võimalusel etteantud perioodi jooksul.
- Vali e-poest koordinaatoriga varasemalt kokkulepitud alkohoolne jook ja selle kogus.
- Vali odavama hinnaklassi toode või tooted, mille puhul täitub ostukorvi minimaalne maksumus, mis on vajalik kauba kohale toimetamiseks kullermeetodil.
- Ostu sooritades pane tähele, kas **enne makse sooritamist** toimub isiku tuvastamine (nt küsitakse Sinu isikukoodi, vajalik ID-kaardiga või läbi panga autentimine vm). See info on vaja ka testostlemise ankeedis üles märkida.
- Soorita makse ning telli kaup koordinaatoriga eelnevalt kokkulepitud aadressile.
- Juhul, kui selgub, et ostu ei ole võimalik etteantud poes sooritada (nt koht on kinni, seal ei müüda etteantud poest, ei tarnita Sinu aadressile), tuleb vastav info märkida testostleja ankeeti ning sellest tuleb esimesel võimalusel teavitada testostlemise koordinaatorit, kes otsib asenduse.
- Salvesta pooleliolev testostlemise ankeet ja jätkata selle täitmist peale kauba kättesaamist.

Ostu vastuvõtmine

- Ostu kohalesaabumisel pane tähele, kas kuller toimetab kauba kohale kontaktivabalt (näiteks asetab selle lihtsalt ukse taha ja lahkub) või annab kauba üle isiklikult.
- Pane tähele, kas kaupa üle andes püüab kuller oma käitumisega või küsimusega (nt: „Kui vana sa oled?“) tuvastada sinu vanust või palub enne kauba üleandmist esitada isikut tõendav dokument.
- Kui kuller palub isikut tõendavat dokumenti, **tuleb öelda, et isikut tõendavat dokumenti ei ole, et näha, kas kuller keeldub kauba üleandmisest või annab siiski kauba üle.**
- Ostu vastuvõtmisel ei tohi kullerile või kellelegi teisele märku anda, et tegemist on testostlemisega (tagasisidet andes või omavahel sellest kõvasti rääkides vmt). Testostlemisest teavitamine võib negatiivselt mõjutada testostlemise tulemusi (nt võivad ettevõtted või kullerid sellest üksteisele märku anda) või kulleri enesehinnangut ja suhet tööandjaga (kui info peaks levima).
- Kui juhtub, et kuller saab ise aru, et tegemist on testostlemisega, tuleb see info pärast kindlasti ankeeti kommentaaride alla üles märkida. Kui kuller on saanud aru ning esitab ostlemise kohta küsimusi, on võimalik talle selgitada üldise (Tervise Arengu Instituudi poolt läbi viidava) uuringu tausta. Kullerile võib edastada testostlemise koordinaatori kontaktid. Rõhutada võib, et tegemist ei ole antud konkreetse teenindaja või ostukoha kontrollimisega. Tulemusi vaadatakse üle Tallinna ja Harjumaa üldistades, mitte konkreetsete kohtade põhiselt.

Pärast kulleri lahkumist

- Jätka testostlemise ankeedi täitmist. Ankeeti märgitakse andmed ostu sooritamise protsessi koha kohta, kauba kohaletoimetamise kohta, kulleri kohta jmt.
- Juhul, kui kuller annab kauba üle, ei tohi välja ostetud alkoholi tarvitada. See tuleb alles hoida ning kokkulepitud ajal üle anda TAI töötajale.
- Juhul, kui kuller ei andnud kaupa kätte, jälgi, mis juhtub edasi (nt kas Sinu e-mailile tuleb mõni teada selle kohta; kas Sulle kantakse raha tagasi vm).
- Juhul, kui pood või rakendus teeb kauba mitteüleandmise puhul tagasimakse, tuleb TAI-le esitada sellest pangaväljavõtte kuvatõmmis või PDF. Koos sellega peab esitama ka ostu kviitungi.
- Salvesta endale ostu kviitung (e-poe arve) ning hoia see alles. See on vaja TAI-le edastada.

Lisa 5. Alkohoolsete jookide üleandmise protokoll

KUUPÄEV

KELLAAEG

ÜLEANDJA (TESTOSTLEJA) NIMI

VASTUVÕTJA NIMI

ÜLEANTUD-VASTUVÕETUD ALKOHOLSED JOOGID

TOOTEGRUPP (nt õlu/viin/vein)	TOOTE KANGUS (%)	TOOTE ÜHIKU MAHT* (ml)	KOGUS (tk)	KOMMENTAARID (tootja, toote nimetus)

*Toote ühiku ehk pudeli või purgi maht

Kinnitan, et olen väljatoodud alkohoolsed
joogid üle andnud.

Kinnitan, et olen väljatoodud alkohoolsed joogid vastu
võtnud.

ÜLEANDJA
ALLKIRI

VASTUVÕTJA ALLKIRI

Lisa 6. Tellimise järgselt täidetav ankeet testostlejale

Üldandmed

1. Tellimuse sooritamise kuupäev

Sisesta kuupäev:

2. Tellimuse sooritamise kellaaeg

Sisesta kellaaeg:

3. Testostleja nimi

Kirjuta vastus siia:

4. Ostukoha nimi*

*Ketipoodide puhul lisada juurde ka konkreetse poe asukoht (nt Pirita Selver või Araxes Kärberi)

Kirjuta vastus siia:

5. Tellimise platvorm (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Wolt
- Bolt Food
- E-pood

6. Kauba kohaletoimetamise meetod (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Kulleriga enda asukohta
- Pakiautomaati

7. Testostu sooritamine (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Testost sooritati
- Testostu ei õnnestunud sooritada

7.1. Kui ostu ei õnnestunud sooritada, siis miks? (Palun vali kõige sobivam vastus)

Vastata sellele ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus oli „Testostu ei õnnestunud sooritada“ küsimuse juures „7. Testostu sooritamine“

	Jah	Ei
Ostukohta enam ei eksisteeri või e-pood ei toimi		
Ostukohast ei tarnita Sinu testostlemise piirkonda		
Ostukohas ei müüdud soovitud toodet		
Muu (põhjus lisada kommentaaridesse)		

Kommentaariid:

Tellimuse esitamine

8. Kas e-poe või rakenduse kasutamine vajab registreerumist? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah, registreerumisel oli vajalik isikukood ja/või ID-kaart
- Jah, kuid registreerumiseks olid vajalikud vaid kontaktandmed
- Ei, registreerumine ei olnud vajalik
- Ei tea

Kommenteeri oma valikut siin:

- **9. Kas e-poodi või rakendusse sisenedes pidid oma vanust kinnitama?** (Palun vali ainult üks järgnevatest)
- Jah
- Ei

9.1 Kui pidid e-poodi või rakendusse sisenedes enda vanust kinnitama, siis kuidas?
(Palun vali kõige sobivaim vastus)

Vastata sellele ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus oli „Jah“ küsimuse juures „Kas e-poodi või rakendusse sisenedes pidid oma vanust kinnitama?“

	Jah	Ei
Pidin kinnitama, et olen vähemalt 18-aastane, tehes linnukese vastavasse kohta		
E-poodi/platvormile sisenedes oli vajalik ID-kaardiga või panga kaudu autentimine		
Pidin sisestama enda isikukoodi		
Muu (palun lisada kommentaaridesse)		

Kommentaariid:

10. Kas vahetult enne makse sooritamist nõudis e-pood või rakendus Sinu vanuse tuvastamist? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah
- Ei

10.1 Kui pidid vahetult enne makse sooritamist enda vanuse tuvastama, siis kuidas?
(Palun vali kõige sobivaim vastus)

Vastata sellele ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus oli „Jah“ küsimuse juures „10. Kas vahetult enne makse sooritamist nõudis e-pood või rakendus Sinu vanuse tuvastamist?“

	Jah	Ei
Pidin kinnitama, et olen vähemalt 18-aastane, tehes linnukese vastavasse kohta		
Makse sooritamiseks oli vajalik ID-kaardiga või panga kaudu autentimine		
Pidin sisestama enda isikukoodi		
Muu (palun lisada kommentaaridesse)		

Kommentaariid:

11. Millist alkohoolset jooki Sa tellisid? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Lahja alkohol (nt õlu, siider, long drink vmt)
- Kange alkohol (viin, rumm või gin)
- Vein

12. Mitu alkohoolset jooki* Sa tellisid?

*Pudelid/purkide arv

Kirjuta vastus siia:

Kommentaariid:

13. Lisakommentaariid tellimuse esitamise kohta

Kirjuta vastus siia:

Hinnang tellimuse sobivusele

14. Kuivõrd tõenäoliselt ostaksid Sina või Su eakaaslastest tuttavad antud toodet*?

(Palun vali ainult üks järgnevatest)

*Alkohoolse joogi tüüp nagu õlu, rumm, vein vms

- Ei ole üldse tõenäoline
- Pigem ei ole tõenäoline
- Pigem on tõenäoline
- Väga tõenäoline
- Ei tea/ei soovi vastata

Kommenteeri oma valikut siin:

15. Kuivõrd tõenäoliselt ostaksid Sina või Su eakaaslastest tuttavad alkohoolseid jooke antud poest? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Üldse mitte tõenäoline
- Pigem ei ole tõenäoline
- Pigem on tõenäoline
- Väga tõenäoline
- Ei tea/ei soovi vastata

Kommenteeri oma valikut siin:

16. Kuivõrd tõenäoliselt ostaksid Sina või Su eakaaslastest tuttavad alkohoolseid jooke läbi antud platvormi*? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

*Rakendus või e-pood

- Üldse mitte tõenäoline
- Pigem ei ole tõenäoline
- Pigem on tõenäoline
- Väga tõenäoline
- Ei tea/ei soovi vastata

Kommenteeri oma valikut siin:

17. Kuivõrd tõenäoliselt ostaksid Sina või Su eakaaslastest tuttavad alkohoolseid jooke antud tarnemeetodil*? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

*Kulleriga või pakiautomaati

- Üldse mitte tõenäoline
- Pigem ei ole tõenäoline
- Pigem on tõenäoline
- Väga tõenäoline
- Ei tea/ei soovi vastata

Kommenteeri oma valikut siin:

Lisa 7. Tellimuse kättesaamise järgselt täidetav ankeet testostlejale

Üldandmed

1. Tellimuse kättesaamise kuupäev

Sisesta kuupäev:

2. Tellimuse kättesaamise kellaaeg

Sisesta kellaaeg:

3. Testostleja nimi

Kirjuta vastus siia:

4. Ostukoha nimi*

*Ketipoodide puhul lisada juurde ka konkreetse poe asukoht (nt Pirita Selver või Araxes Kärberi)

Kirjuta vastus siia:

5. Tellimise platvorm (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Wolt
- Bolt Food
- E-pood

6. Kauba kohaletoimetamise meetod (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Kulleriga enda asukohta
- Pakiautomaati

7. Tellimuse kohaletoimetamine* (Palun vali ainult üks järgnevatest)

*Tellimus loetakse kohaletoimetatuks, kui kuller toob kauba testostleja asukohta (sõltumata sellest, kas kuller lõpuks kauba üle annab või mitte). Tellimus loetakse mitte kohaletoimetatuks, kui kuller ei jõua testostlejani (nt saab testostleja teate, et tellimust polnud võimalik üle anda).

- Tellimus toimetati kohale
- Tellimust ei toimetatud kohale

Kommentaariid:

Kuller

Vastata sellele küsimuste plokile ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus oli „Kulleriga enda asukohta“ küsimuse juures „6. Kauba kohaletoimetamise meetod?“

ning

Vastus oli „Tellimus toimetati kohale“ küsimuse juures „7. Tellimuse kohaletoimetamine“

8. Kuidas toimetati kuller tellimuse sinuni? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Kontaktivabalt (nt jättis ukse taha)
- Andis tellimuse üle isiklikult
- Muu (palun lisada kommentaaridesse)

Kommenteeri oma valikut siin:

9. Kas kuller küsis tellimuse üleandmisel Sinu ID-kaarti/muud isikut tõendavat dokumenti või küsis Sinu vanust? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah, küsis dokumenti
- Ei küsinud dokumenti, kuid küsis vanust
- Ei küsinud dokumenti ega vanust

10. Kas kuller oli (ID-kaardi või muu isikut tõendava dokumendi puudumisest hoolimata) valmis tellimuse üle andma? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah, kuller andis tellimuse üle
- Ei, kuller keeldus tellimuse üleandmisest

Kommentaariid:

11. Kui kulleriga tekkis kontakt, siis mis keeles kuller sinuga suhtles? (Palun vali kõige sobivam vastus)

	Jah	Ei
Eesti keeles		
Inglise keeles		
Vene keeles		
Muu (palun lisada kommentaaridesse)		

Kommentaariid:

12. Kas tellimuse pakend oli spetsiaalselt märgistatud (st kas väljastpoolt oli aru saada, et pakis on alkohol)? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah, pakendil oli spetsiaalne märg, et see sisaldab alkoholi
- Ei, pakend oli tavapärane/ei olnud spetsiaalset märgistust alkoholi kohta
- Ei olnud võimalik hinnata, kuna kuller ei andnud tellimust üle
- Muu (palun täpsustada)

Kommenteeri oma valikut siin:

13. Mis juhtus edasi juhul, kui kuller keeldus tellimuse üleandmisest kas täielikult või osaliselt? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

Vastata sellele ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus oli „Ei, kuller keeldus tellimuse üleandmisest“ küsimuse juures „10. Kas kuller oli (ID-kaardi või muu isikut tõendava dokumendi puudumisest hoolimata) valmis tellimuse üle andma?“

- Kuller tagastas tellimuse poodi ja raha kanti Sulle tagasi
- Kuller tagastas tellimuse poodi, aga raha ei kantud Sulle tagasi
- Muu (palun täpsustada)

Kommenteeri oma valikut siin:

14. Kas kulleri käitumisest või sõnadest oli aru saada, et ta mõistis, et tegu oli testostuga? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah
- Ei

Kommenteeri oma valikut siin:

Pakiautomaat

Vastata sellele küsimuste plokile ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus oli „Pakiautomaati“ küsimuse juures „6. Kauba kohaletoimetamise meetod?“ ning

Vastus oli „Tellimus toimetati kohale“ küsimuse juures „7. Tellimuse kohaletoimetamine“

15. Millist pakiautomaati kasutasid? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Itella Smartpost
- Omniva
- Venipak
- Muu (palun täpsustada)

Kommenteeri oma valikut siin:

16. Pakiautomaadi asukoht*

**Näiteks Tallinna Mustika Prisma*

Kirjuta vastus siia:

17. Kas enne paki väljastamist nõudis pakiautomaat Sinu vanuse tuvastamist? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Ei, sain paki ilma vanust tuvastamata kätte
- Jah, vanuse tuvastamiseks oli paki kättesaamiseks vajalik ID-kaardiga autentimine pakiautomaadi süsteemis
- Jah, vanuse tuvastamiseks oli kasutusel muu meetod (palun täpsustada)

Kommenteeri oma valikut siin:

18. Kas tellimuse pakend oli spetsiaalselt märgistatud (st kas väljastpoolt oli aru saada, et pakis on alkohol)? (Palun vali ainult üks järgnevatest)

- Jah, pakendil oli spetsiaalne märg, et see sisaldab alkoholi
- Ei, pakend oli tavapärane/ei olnud spetsiaalset märgistust alkoholi kohta
- Ei olnud võimalik hinnata, kuna pakiautomaat ei väljastanud tellimust
- Muu (palun täpsustada)

Kommenteeri oma valikut siin:

Lisakommentaariid

19. Lisakommentaariid tellimuse kättesaamise kohta

Kirjuta vastus siia:

20. Palun vali kõik, mis sobib:

- Kinnitan, et ei tarvitanud välja ostetud alkohoolseid jooke

